

Til Finansdepartementet

Tilrådning 1. desember 2010

Innhold

1	Innledning	1
2	Kilder	2
3	Hva rådet har tatt stilling til	3
4	Kort om Repsol YPF og Reliance Industries og blokk 39	4
	4.1 Om fellesforetaket	4
	4.2 Blokk 39	4
5	Urfolk i frivillig isolasjon i blokk 39	7
	5.1 Konsekvenser av kontakt	8
	5.2 Spørsmålet om hvorvidt det finnes ukontaktede urfolk i blokk 39	9
	5.2.1 Antropologiske undersøkelser	9
	5.2.2 Andre observasjoner av ukontaktede urfolk	13
	5.2.3 Miljøkonsekvensvurderinger for blokkene 39 og 67	14
	5.2.4 Oppfatningene om ukontaktede urfolk hos myndighetene i Peru	16
	5.2.5 Ombudsmannen - Defensoría del Pueblo	17
	5.2.6 Rettslige avgjørelser	18
	5.2.7 Den Inter-amerikanske menneskerettighetskommisjonen (IAHRC)	20
	5.2.8 Nærheten til reservatet for isolerte urfolk i Ecuador	21
	5.3 Oppgavene til den multisektorielle kommisjon i Peru	23
	5.4 Annen informasjon av relevans for Etikkrådets vurdering	24
6	Etikkrådets kontakt med selskapene	26
7	Rådets vurdering	28
8	Tilrådning	32

1 Innledning

Etikkrådet for Statens pensjonsfond utland har vurdert om SPUs investeringer i det spanske selskapet Repsol YPF og det indiske selskapet Reliance Industries Limited innebærer en risiko for medvirkning til alvorlige eller systematiske menneskerettighetsbrudd i strid med fondets etiske retningslinjer. Repsol og Reliance Industries er partnere i et fellesforetak som driver oljeleting i blokk 39 i den peruanske delen av Amazonas. Repsol er operatør i fellesforetaket.

Per 30. september 2010 eide SPU aksjer i Repsol med en markedsverdi på 2, 962 milliarder kr. SPUs aksjepost i Reliance Industries hadde en markedsverdi på 775,7 millioner kr.

Blokk 39 ligger i et område som hevdes å overlape med leveområdet til urfolk som lever i frivillig isolasjon. Disse folkene, også kalt ukontaktede urfolk, er ekstremt sårbare for enhver form for kontakt med utenforstående, fordi de ikke har noe immunsystem mot vanlige infeksjoner eller virus, som forkjølelse, diaré eller vannkopper. Kontakt med utenforstående vil uavvendelig føre til introduksjon av slike sykdommer. Det er ingen vitenskapelig uenighet om de fatale konsekvensene dette vil medføre. Fra tidligere tilfeller der urfolk i frivillig isolasjon er blitt kontaktet, vet man at fra en tredjedel til halvparten av en stamme mest sannsynlig vil dø i løpet av de første fem årene etter kontakt, og i verste fall vil hele stammen bli utslettet.

Spørsmålet om det finnes ukontaktede urfolk i blokk 39, er omstridt, men indikasjoner på deres eksistens har vært kjent lenge. Urfolksorganisasjoner har foretatt antropologiske studier som gjør rede for rundt 70 observasjoner av ukontaktede urfolk i området i løpet av en tidsperiode på 50-60 år. Ulike rettsavgjørelser har fastslått at bevisene for deres eksistens ikke er sikre nok til at oljevirkksomheten i blokken kan stoppes. Energi- og gruve departementet i Peru støtter seg på rettsavgjørelsene, men krever samtidig at selskapene har beredskapsplaner i tilfellet isolerte urfolk finnes i blokken. Repsol og Reliance finner det ikke sannsynlig at det eksisterer ukontaktede urfolk i blokken. Ombudsmannen i Peru har bedt om at det gjøres undersøkelser med sikte på å klarlegge om ukontaktede urfolk er til stede i området, men dette er ikke blitt gjort. Rådet har merket seg at ingen aktører avviser at det kan være ukontaktede urfolk i blokk 39. Usikkerheten om disse urfolkens eksistens skyldes nettopp mangelen på uavhengige, grundige og vitenskapelige undersøkelser. Rådet konstaterer at verken myndighetene eller selskapene har tatt initiativ til å få gjennomført slike undersøkelser.

Rådet finner at blokkens lokalisering mot grensen til Ecuador er viktig. Ecuador har etablert et reservat for ukontaktede urfolk i et område som strekker seg helt til grensen mot Peru og blokk 39. Det har senest i august i år vært gjort observasjoner av ukontaktede urfolk ikke langt fra grensen til Peru. Der er ingen tvil om at isolerte urfolksgrupper krysser reservatgrensene i Ecuador. Ettersom grensen mot Peru ikke er en fysisk barriere, og disse urfolkene er nomader, er det sannsynlig at urfolksgrupper også kan krysse grensen mot Peru.

Ut i fra en samlet vurdering av tilgjengelig informasjon konkluderer rådet med at det er en sannsynlighet for at det finnes urfolk som lever i frivillig isolasjon i blokk 39.

Hovedprinsippet ved beskyttelsen av urfolk i frivillig isolasjon er å unngå all kontakt, hvilket innebærer at disse urfolksgruppene må beskyttes mot at utenforstående tar seg inn på deres leveområder. Dette prinsippet ligger til grunn for myndighetens behandling av ukontaktede urfolk i Brasil og Ecuador, og det er også vektlagt i det peruanske Helsedepartementets

retningslinjer for beskyttelse av ukontaktede urfolk. I lys av de fatale og langsiktige, negative konsekvensene som enhver kontakt med utenforstående vil medføre, vil det å forårsake slik kontakt, etter rådets oppfatning, kunne utgjøre alvorlige menneskerettighetsbrudd.

Rådet mener at det ikke kan være tvil om at leteaktiviteten som Repsol og Reliance Industries gjennomfører i blokk 39 øker risikoen for at de ukontaktede urfolkene som måtte være til stede i blokken, vil komme i kontakt med utenforstående. Rådet legger vekt på at spesielt letevirkosomheten synes å innebære en høy risiko for disse urfolksgruppene fordi store mannskaper fra selskapene forflytter seg over store områder i blokken.

Repsols egne konsekvensanalyser viser at selskapet kjenner til at ukontaktede urfolk kan holde til i området. Begge selskapene anser imidlertid at sannsynligheten for dette er ekstremt liten, og viser i den sammenheng blant annet til en avgjørelse i Perus høyesterett, som tok stilling til om oljeleting i blokk 39 og 67 kunne sies å utgjøre en umiddelbar trussel mot urfolkenes menneskerettigheter. Domstolen konkluderte med at det ikke fantes tilstrekkelige bevis for deres eksistens og derfor heller ingen umiddelbar trussel, noe som ville være en forutsetning for å forby aktivitet i området.

Selskapene hevder videre at fellesforetakets beredskapsplan, som er godkjent av myndighetene, vil forhindre menneskerettighetsbrudd. Etter Etikkrådets oppfatning vil imidlertid beredskapsplanen neppe være tilstrekkelig til å unngå kontakt, ettersom det er selve tilstedeværelsen av personell som utgjør den største trusselen mot urfolkene. Beredskapsplanen dreier seg først og fremst om hva man skal gjøre hvis kontakt oppstår. Etter rådets oppfatning synes det å være tilnærmet umulig å kombinere hensynet til isolerte urfolks liv og helse med oljeleting når dette foregår innenfor disse urfolkenes leveområder.

Leteaktiviteten i blokk 39 er pågående. Ut i fra det materialet som rådet har hatt tilgang til, har det ikke vært mulig å fastslå sikkert om det har vært kontakt mellom selskapets arbeidere og ukontaktede urfolk. Om slik kontakt oppstår, vil ikke konsekvensene være synlige før flere år framover i tid. Ettersom skadene da vil kunne være svært alvorlige, anser rådet at et fortsatt eierskap i Repsol og Reliance Industries vil innebære en uakseptabel risiko for medvirkning til grove brudd på menneskerettigheter. Rådet tilrår derfor at disse selskapene utelukkes fra Statens Pensjonsfond utland.

2 Kilder

Rådets rapport er basert på en rekke kilder som omfatter studier og undersøkelser vedrørende urfolk som lever i frivillig isolasjon i Napo-Tigre området, informasjon fra selskapene selv, inklusive miljøkonsekvensvurderinger, rettsdokumenter og dokumenter fra ulike myndigheter i Peru og vurderinger og analyser fra Ombudsmannen i Peru. I tillegg har rådet dratt nytte av kommunikasjon med en rekke internasjonale organisasjoner, herunder den Inter-amerikanske menneskerettighetskommisjonen, det brasilianske indianerdirektoratet (FUNAI), FNs høykommissær for menneskerettigheter og ILO, samt antropologer og frivillige organisasjoner som har arbeidet med dette temaet over mange år.

Rådet har underveis i utredningen også hatt møter med Repsol om saken. Kildene fremgår av fotnotene i tilrådingen, bortsett fra når enkelte personer har bedt om at deres identitet holdes skjult.

3 Hva rådet har tatt stilling til

Etikkrådet besluttet i møte den 14. april 2008 å vurdere hvorvidt oljeselskapers virksomhet i Amazonas i områder der urfolk lever i frivillig isolasjon er i strid med de etiske retningslinjene. Flere organisasjoner, blant annet det norske Regnskogsfondet, har tatt opp denne problemstillingen og bedt om at fondet utelukker selskaper som opererer innenfor isolerte urfolks leveområder.

Repsol YPF og Reliance Industries Ltd. inngår i et fellesforetak som driver leteaktivitet etter olje i blokk 39 i Peru. Blokk 39 ligger i den nordvestre delen av peruansk Amazonas mot grensen til Ecuador. Blokken hevdes å overlappe med leveområdene til urfolk som lever i frivillig isolasjon. ConocoPhillips Company var frem til 31.12.2010 deltaker i konsortiet. Selskapet informerte rådet i oktober 2010 om at det hadde solgt sin andel i blokken, og det er derfor ikke inkludert i denne tilrådingen. Rådet er ikke kjent med hvilket selskap som har kjøpt seg inn i blokken.

Rådet har vurdert risikoen for at selskapene medvirker til pågående og fremtidige menneskerettighetsbrudd. I tidligere vurderinger av om selskaper medvirker til grove eller systematiske menneskerettighetsbrudd,¹ har rådet lagt vekt på at det må være en synlig sammenheng mellom selskapets virksomhet og normbruddene. Videre må selskapet aktivt ha medvirket til normbruddene, eller hatt kunnskap om normbruddene, men unnlatt å søke å forhindre dem. Ettersom de etiske retningslinjene er fremoverskuende, må normbruddene enten pågå, eller det må være en uakseptabel risiko for at normbrudd vil skje i fremtiden. Selskapenes tidligere atferd vil kunne gi en indikasjon på fremtidige handlingsmønstre.

Rådet har ikke tatt stilling til miljøkonsekvensene av selskapenes virksomhet i regnskogen

Rådet er kjent med at letingen etter olje og gass i den peruanske delen av Amazonas har økt betydelig de siste årene. Mer enn 60 letekonsesjoner dekker nå ca 490 000 km² eller over 70 prosent av dette området.² Flere av disse overlapper med naturreservater som opprinnelig ble etablert for å verne om biologisk mangfold. I denne delen av Peru finnes det ennå store, veiløse områder med intakt tropisk regnskog, preget av et unikt arts mangfold både når det gjelder plante- og dyreliv. Den vestlige delen av Amazonas-bassenget regnes for å være blant verdens aller rikeste biologiske områder og vil kunne ha muligheter for å motstå fremtidige klimaendringer.³ Økt kommersiell ressursutnyttelse i regnskogen vil erfaringsmessig føre til økt fragmentering og til at regnskogen som økosystem blir skadet eller forsvinner. Rådet har imidlertid ikke vurdert hvilke effekter selskapenes letevirksomhet eller fremtidig oljeproduksjon vil kunne ha for bevaring av regnskogen eller for miljøet for øvrig.

¹ Se f.eks. Etikkrådets tilråding om Total, tilgjengelig på www.etikkradet.no

² Finer, Matt, Clinton N. Jenkins, Stuart L.Pimm, Brian Keane and Carl Ross 2008: Oil and gas projects in the Western Amazon: Threats to Wilderness, Biodiversity, and Indigenous Peoples. In *PLOS one August 2008, volume 3, Issue 8, e2932*, available at <http://www.plosone.org/article/info:doi/10.1371/journal.pone.0002932>

³ Se fotnote 2.

4 Kort om Repsol YPF og Reliance Industries og blokk 39

4.1 Om fellesforetaket

Det spanske selskapet Repsol YPF⁴ og indiske Reliance Industries Ltd.⁵ er som nevnt, partnere i et fellesforetak (*joint venture*) som har konsesjon for leting etter olje og gass i blokk 39, med Repsol som operatør. Repsol har siden midten av 1990-årene hatt lettevirksomhet i denne blokken og ble tildelt 55 prosent av lettekonsesjonen i 2001.⁶ Reliance Exploration and Production DMCC som er et datterselskap av indiske Reliance Industries Limited, har en eierandel på 10 prosent.⁷ ConocoPhillips solgte sin 35 prosent andel i blokken høsten 2010 og gikk ut av fellesforetaket 1. januar 2011.

Fellesforetaket har inngått kontrakt med det statlige oljeselskapet i Peru, PeruPetro S.A., med en varighet på 30 år for olje og 40 år for gass. Letefasen strekker seg over 13 år, til 2013. Gjennom kontrakten er selskapene bundet til å gjennomføre et arbeidsprogram som legger føringer på blant annet omfanget av seismikkskyting og prøveboringer. Fellesforetaket er regulert gjennom en *joint operation agreement*, slik det er vanlig i *joint ventures*. Fellesforetaket er kontrollert og autorisert av en styringskomite (*operating committee*) der hver partner har tre representanter. Vedtak krever tilslutning fra to parter og fra 65 prosent av eierandelene, med unntak for aktiviteter som er nødvendige for å oppfylle forpliktelsene i arbeidsprogrammet.⁸

4.2 Blokk 39

Blokk 39 dekker et areal på 8 868 km² og er antatt å være et av de områdene i verden med rikest biologisk mangfold. Det er funnet en rekke truede arter innenfor konsesjonsområdet.⁹ Blokken overlapper med en vesentlig del av det såkalte Pucacuro-reservatet. Dette naturreservatet ble opprettet i 2005 og utgjør 40 prosent av blokkens areal.¹⁰ Blokken ligger i et utilgjengelig område og kan bare nås via elvetransport eller helikopter.

⁴ Repsol er et internasjonalt, integrert olje- og gasselskap med virksomhet i over 30 land. Repsol var opprinnelig et spansk statsselskap, som ble privatisert i 1993. I 1999 kjøpte Repsol det argentinske selskapet YPF, se www.repsolyypf.com

⁵ Reliance Industries Limited (RIL) er det største private selskapet i India med virksomhet innenfor en rekke sektorer. Selskapet har olje og gassfelt i India, samt i 12 andre land, inklusive Peru. Som nevnt kjøpte RIL en 10 prosent andel i blokk 39, se <http://www.ril.com>

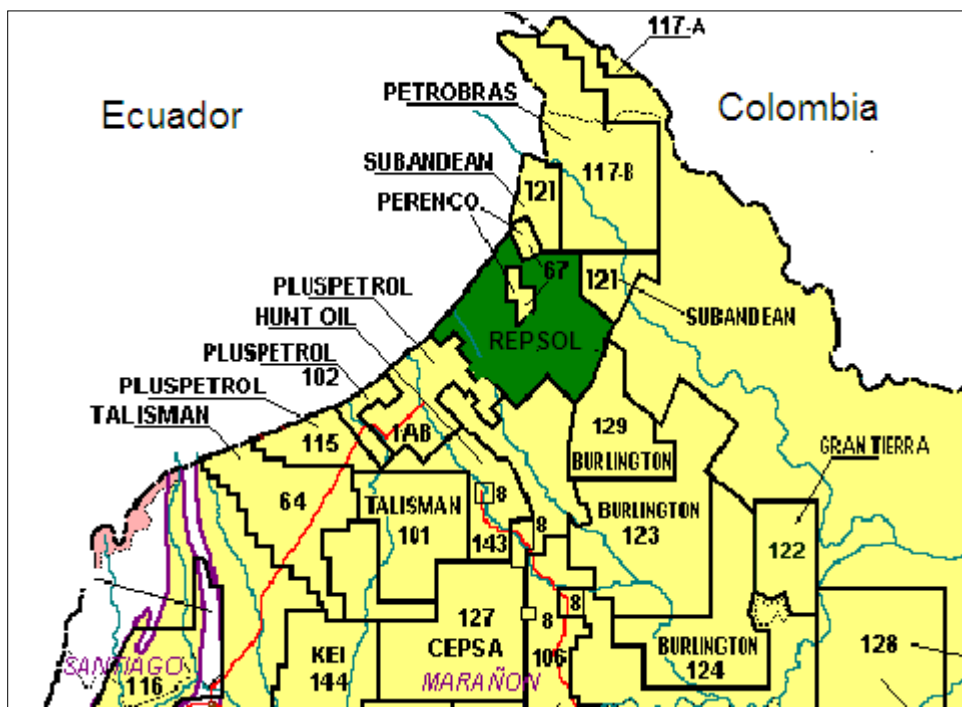
⁶ Smithsonian Institution and Repsol YPF PowerPoint Presentation *Conservation Partnerships In Peru: A Biodiversity Action Plan for a Sensitive Environment*, available at: http://intranet.iucn.org/webfiles/ftp/public/ForumEvents/E0834/Final%20Document/834_Guinae_P_Energy%20orhttp://w%20Biodiversity%20-%20Both,%20please!.pdf

⁷ Repsol YPF S.A Form 6 K Report of Foreign Issuer to the US Securities and Exchange Commission for month of September 2010, tilgjengelig på http://google.brand.edgar-online.com/EFX_dll/EDGARpro.dll?FetchFilingHTML1?ID=7453762&SessionID=HwUbHCgZHm9trP7

⁸ Informasjon fra selskapene.

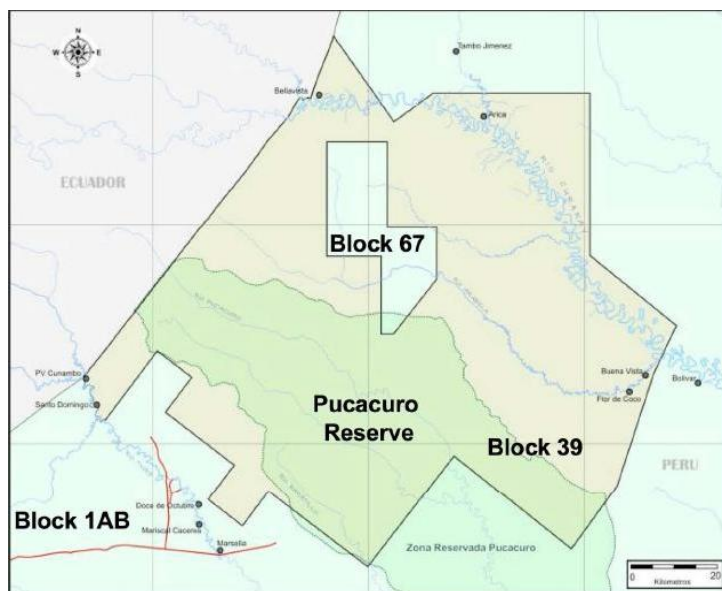
⁹ Se fotnote 6.

¹⁰ Se fotnote 6.

Figur 1: Beliggenhet blokk 39¹¹

En isolert del av blokk 67 ligger innenfor blokk 39. Perenco er et britisk-fransk leteselskap (se figur 2),¹² som tok over operatøransvaret i blokk 67 gjennom oppkjøpet av Barrett Resources i 2008. På grunn av blokkens beliggenhet innenfor blokk 39 finner rådet det relevant å inkludere informasjon om blokk 67 i denne tilrådingen.

Figur 2: Blokk 39 med Pucacuro-reservatet og blokk 67¹³

¹¹ http://www.perupetro.com.pe/wps/wcm/connect/perupetro/site-en/importantinformation/block+maps/cont_blockmaps

¹² Perenco er et privat selskap. SPU er ikke investert i Perenco.

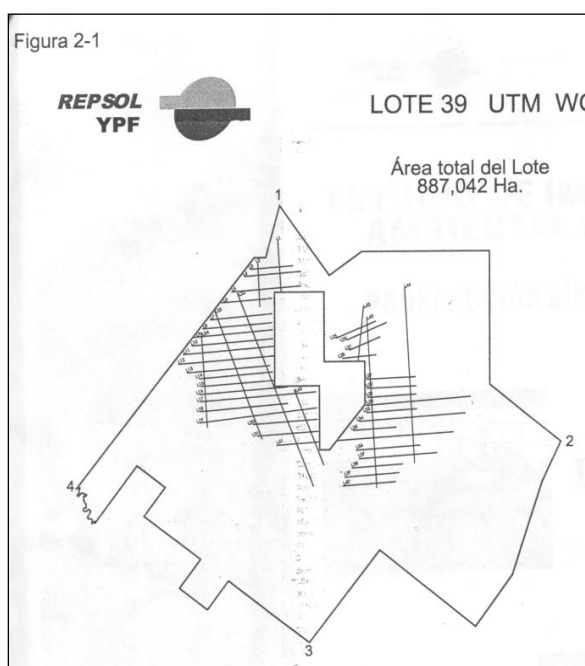
¹³ Se fotnote 10

Aktiviteter i blokk 39

Fellesforetaket gjennomfører seismiske undersøkelser og prøveboringer i blokk 39.

Repsols miljøkonsekvensvurderinger for leting og prøveboring ble begge godkjent av myndighetene i november 2007. Ifølge disse rapportene skulle det ryddes 45 linjer for skyting av seismikk på til sammen 1000 km, se figur 3. Linjene har en bredde på ca 1,5 m.¹⁴ I tillegg skulle det anlegges 250 helikopterlandingsplasser, 1250 slippsteder, 250 leirområder for arbeiderne og annen infrastruktur tilknyttet dette. Det ble oppgitt at 475 personer skulle jobbe på prosjektet som var stipulert til å pågå i 10 måneder. Det skulle dessuten gjennomføres 12 prøveboringer. Repsol har opplyst at det faktiske omfanget ble redusert, og at det ble registrert 590 km linjer og to prøvebrønner, hvorav boring kun har skjedd i én.¹⁵ Seismikklinjene er ifølge Repsol blitt tilplantet med skog igjen.

Den 27. mai 2010 ble Repsols søknad om å anlegge nye 454 km med seismikklinjer og 152 helikopterlandingsplasser godkjent.¹⁶

Figur 3: Seismiske linjer i blokk 39. Blokk 67 er avmerket innenfor blokk 39¹⁷

I oktober 2008 annonserte ledelsen i Repsol at produksjon i blokk 39 er forventet å starte opp mot slutten av 2012 eller begynnelsen av 2013. For 2008 regnet selskapet med å investere 80 millioner USD i blokken, som kommer i tillegg til investeringer på til sammen 90 millioner USD i 2005 og 2007. Frem til 2012 er det beregnet at de totale investeringene i blokken beløper seg til 467 USD.¹⁸ Rådet antar at disse beløpene reflekterer Repsols andel av fellesforetakets investeringer.

¹⁴ Repsol YPF/ GEMA 2007: *EIA SÍSMICA 2D (1 000 Km) LOTE 39, Cap. 2.0 - Descripción del Proyecto.*

¹⁵ Repsols brev til rådet 13.10.09.

¹⁶ Ministerio de Energía y Minas: *Resolución Directoral No 193 – 2010 MEM/AAE, 27 Mayo 2010*

¹⁷ Se fotnote 9.

¹⁸ "Repsol YPF Describes Peru Block 39 Plans" *Business News Americas*, October 20, 2008

5 Urfolk i frivillig isolasjon i blokk 39

Ifølge peruansk lov er urfolk som lever i isolasjon urfolk som ikke har utviklet sosiale relasjoner til andre medlemmer av det nasjonale samfunnet” og som har besluttet å leve isolert fra resten av samfunnet¹⁹ Urfolk som lever i frivillig isolasjon²⁰, har tatt et frivillig og bevisst valg om å leve uten kontakt med omverdenen. Denne beslutningen er basert på at tidligere møter med samfunnet, ofte mange år tilbake i tid, har fått katastrofale følger for stammen, enten gjennom voldelige konflikter og/eller gjennom sykdom og død som følge av sykdommer som bringes inn utenfra. I en rapport om isolerte urfolk i Peru heter det blant annet at “*Isolation should not be seen, then, as a situation of having had ‘no contact’ with society but a decision on the part of peoples to refuse to establish permanent relations with other social players as a way of ensuring their physical and cultural survival.*”²¹ Beslutningen om å leve isolert kan på den måten være en overlevelsesstrategi for gruppen. For ukontaktede urfolk betyr retten til selvbestemmelse en absolutt respekt for at de ønsker å forbli i isolasjon.²² Dette prinsippet ligger til grunn for myndighetenes politikk i for eksempel Brasil og Ecuador.

Det er anslått at det finnes ca 100 stammer med ukontaktede urfolk i Sør-Amerika, hvorav 69 er i Brasil, rundt 15 i Peru og 2 i Ecuador.²³ De er nomader som lever av jakt, fiske og andre ressurser fra skogen, og dyrker mat til eget forbruk. Deres forhold og inngående kjennskap til naturen innebærer at de kan være selvforsynt og opprettholde et bærekraftig levesett over mange generasjoner. Men de er også svært sårbare og er mange steder truet av utryddelse.²⁴

Ettersom utnyttelsen av ressursene i Amazonas har tiltatt i omfang, har disse urfolkene leveområder blitt mindre og dermed også tilgangen på mat. Når fremmede, slik som oljearbeidere eller tømmerhoggere, kommer inn på deres territorier, flykter de dypere inn i skogen for å unngå kontakt. Ifølge en ekspert er problemet økende: “*Indigenous groups avoiding contact are under greater pressure, with their “safe” territories becoming smaller and smaller. For decades voluntary isolated people have retreated further and further into headwater regions, where hunting and fishing resources and good agricultural land are scarcer, because these were the places free of outsiders, now even these are being made available for exploitation.*”²⁵ Det kan også medføre at de kommer inn på andre urfolks leveområder som igjen kan føre til voldelige konflikter og sykdommer.

¹⁹ LEY N° 28736: *Ley para la protección de pueblos indígenas u originarios en situación de aislamiento y en situación de contacto inicial*, artículo 2, tilgjengelig på <http://www.spda.org.pe/portal/cd-ambiental/documentos/LEY%20NO%2028736.htm>

²⁰ I denne tilrådnigen brukes begrepene urfolk i frivillig isolasjon, ukontaktede urfolk og isolerte urfolk synonymt.

²¹ Huertas Castillo, Beatriz 2004: *Indigenous people living in voluntary isolation in Peru*, p 21. IWGIA Document No 100- Copenhagen, og La Defensoría del Pueblo: *El Informe Defensorial N° 101 Pueblos indígenas en situación de aislamiento voluntario y contacto inicial*. Resolución Defensorial N° 032-2005-DP; Lima 15 noviembre 2005.

²² Human Rights Council 2007: *Draft Guidelines on the Protection of Indigenous Peoples in Voluntary Isolation and in Initial Contact of the Amazon and El Chaco*. A/HRC/EMRIP/2009/6.

²³ Brackelaire, Vincent 2006: *Situación de los últimos pueblos indígenas aislados en América Latina. (Bolivia, Brasil, Colombia, Ecuador, Paraguay, Perú, Venezuela)*, tilgjengelig på http://www.trabalhoindigenista.org.br/Docs/Diagn%C3%B3stico%20Pueblos%20Aislados_Vicent_jan06.pdf og kommunikasjon med Beatriz Huertas Castillo 11.10.2010.

²⁴ Se fotnote 22.

²⁵ Napolitana, Dora A. 2007: *Towards Understanding the Health Vulnerability of Indigenous Peoples Living in Voluntary Isolation in the Amazon Rainforest: Experiences from the Kugapakori Nahua Reserve, Peru*. In *EcoHealth* Volume 4, Number 4, 515-531, s. 520.

5.1 Konsekvenser av kontakt

For urfolk, og spesielt urfolk som lever i frivillig isolasjon, vil alle stadier i oljevirkksomheten påvirke deres leveområder og levesett, fra seismikkundersøkelser til produksjon. Virksomheten foregår over store arealer langt inne i Amazonas-jungelen, hvor det anlegges veier og helikopterplattformer og ryddes skog i lange gater for seismiske undersøkelser som gjennomføres ved hjelp av sprengladninger og boring av testhull. Perioden med seismiske undersøkelser er antatt å være særlig skadelig for isolerte urfolk på grunn av store forflytninger av mange mennesker langs de seismiske linjene som krysser store deler av deres mulige leveområder.²⁶

Introduserte sykdommer og voldelige konfrontasjoner med utenforstående er de viktigste truslene mot isolerte urfolks eksistens. Ukontaktede urfolk har ikke noe immunforsvar mot virus eller bakterier som forårsaker vanlige sykdommer som influensa, vannkopper, forkjølelse, lungebetennelse eller diaré. Kontakt med utenforstående vil uavvendelig føre til at slike sykdommer introduseres, med fatale konsekvenser for stammen. Det er anslått at introduksjon av vanlige, ”vestlige” sykdommer er den direkte årsak til at mellom en tredjedel og halvparten av en stamme vil dø i løpet av de første fem årene etter den første kontakt. I mange tilfeller er dødeligheten enda høyere, opp mot 80 prosent, og i enkelte tilfeller er hele stammen blitt utradert. Det er antatt at 38 prosent av urfolkene i Brasil døde som følge av introduserte sykdommer mellom 1900 og 1957.²⁷ De fatale konsekvensene som kontakt med isolerte urfolk kan medføre, er godt dokumentert i forskning og viser samme tendens for alle urfolk som er blitt kontaktet, uavhengig av land eller stamme.²⁸ Helsevirkningene var også en bekymring som Helsedepartementet²⁹ og Ombudsmannen i Peru tok opp i sin vurdering av det såkalte Camisea-prosjektet, der nettopp konsekvensene for isolerte urfolk ble vurdert.³⁰

De negative konsekvensene av en første kontakt er langvarige. Det tar generasjoner for en nylig kontaktet befolkning å utvikle et kollektivt immunsystem mot innførte sykdommer. Det betyr at folk fortsetter å bli syke og dør i mange år etter at den første kontakten er etablert. En annen konsekvens som synes å være gjennomgående, er at de som overlever, blir traumatisert. Den sosiale strukturen i stammen går i oppløsning, og den store reduksjonen i gruppen innebærer at stammen ikke klarer å gjennomføre sine tradisjonelle ritualer og arbeidsoppgaver. Dette kan bidra til sult og feilernæring i resten av stammen som svekker stammens motstandskraft ytterligere. Barna er særlig utsatt når de voksne blir for syke til å gå på jakt, fiske eller drive innhøsting.

²⁶ Huertas Castillo, Beatriz 2004: *Indigenous people living in voluntary isolation in Peru*, p 78. IWGIA Document No 100- Copenhagen, og La Defensoría del Pueblo: El Informe Defensorial N° 101 *Pueblos indígenas en situación de aislamiento voluntario y contacto inicial*. Resolución Defensorial N° 032-2005-DP; Lima 15 noviembre 2005.

²⁷ Se for eksempel Ribeiro, Darcy 1996: *Os Índios e a Civilização*. Cia. das Letras

²⁸ Se for eksempel fotnote 25, inklusiv bibliografi og fotnote 26. John Hemming 2003: *Die If You Must*, gir en omfattende beskrivelse av konsekvenser for indianere i Brasil. Helsedepartementet i Peru undersøkte utbruddet av sykdommer og dødsfall blant Nanti-indianerne og konkluderte med at Camisea-prosjektets aktiviteter og tilstedeværelse av personell kunne knyttes til sykdomsutbruddene. Repsol er partner i Camisea-prosjektet. Ministerio de Salud 2003: *Pueblos en situación de extrema vulnerabilidad: El caso de los Nanti de la reserva territorial Kugapakori Nahua, Rio Camisea, Cusco*.

²⁹ Ministerio de Salud; Oficina General de Epidemiología 2003: *Pueblos en situación de extrema vulnerabilidad: El caso de los Nanti de la reserva territorial Kugapakori Nahua; Rio Camisea, Cusco*. Peru/MINSA/OGE-04/009& Serie Análisis de Situación de Salud y Tendencias.

³⁰ Defensoría del Pueblo: Informe Defensorial No 2003; *El Proyecto Camisea y sus efectos en los derechos de las personas*, tilgjengelig på <http://www.defensoria.gob.pe/>

Det er også en risiko for at voldelige konflikter mellom inntrengere og ukontaktede urfolk kan oppstå. Årsakene til konflikt kan være flere, for eksempel hvis nærvær av fremmede fører til at urfolkenes muligheter til å drive jakt, fiske og høsting eller bosettinger blir truet, eller at urfolk går inn i arbeidsleirene for å få tak i verktøy som er nyttige for dem. Opp gjennom historien har det vært rapportert om mange voldelige konflikter, hvorav flere med dødelig utgang (se avsnitt 5.2.8).³¹ Bekymring for at dette kunne skje i blokk 67, ble også uttrykt i Perencos miljøkonsekvensvurdering (se avsnitt 5.2.3).

Konsekvenser av kontakt

Noen typiske eksempler på konsekvenser av kontakt med isolerte urfolksgrupper i Peru er vist nedenfor:

Urfolk	Konsekvenser
The Nanti	Først kontaktet av misjonærer på slutten av 1960-tallet. I løpet av de neste 10 årene gjentatte utbrudd av luftveissykdommer og diaré. Helsedepartementet i Peru anslår at 30-60 prosent av befolkningen døde i disse årene. Dødeligheten, som skyldes innførte patogener, er fortsatt høy, særlig blant barn. Mellom 1997 og 2003 døde 55 barn under 5 år av en befolkning på 255 i to landsbyer. Dette er langt over normal barnedødelighet for stammen. ³²
The Nahua	Første kontakt med utenforstående skjedde i 1984, første gang som følge av Shells oljeleting i området (som førte til oppdagelsen av Camisea-feltet), og deretter gjentatt kontakt i forbindelse med ulovlig hogst. Antropologer har anslått en dødelighet på 40-60 prosent i løpet av de første årene med kontakt. Befolkningen ble redusert fra 300-400 til 180 to år etter at kontakt var etablert. ³³
The Cashinahua	Kontakt med omverdenen ble første gang etablert på slutten av 1940-årene. I 1951 ble stammen oppsøkt av to forskere, som hadde møter i åtte landsbyer med en anslått befolkning på til sammen 450-500 personer. ” <i>Within weeks of the Schultz and Chiara visit, an epidemic swept the tribe wiping out 75-80 percent of the adult population.</i> ” ³⁴

5.2 Spørsmålet om hvorvidt det finnes ukontaktede urfolk i blokk 39

Indisiene på at det finnes isolerte urfolk i blokk 39, mellom elvene Napo og Tigre, har vært kjent i mer enn ti år. Likevel er det ulike oppfatninger av om det faktisk lever urfolk i frivillig isolasjon i blokk 39 i dag. Rådet har gjennomgått et betydelig materiale for å gjøre seg kjent med disse oppfatningene, som det er redegjort for i det følgende.

5.2.1 Antropologiske undersøkelser

Antropologiske studier og AIDESEPs søknad til myndighetene om å opprette et reservat

To antropologiske feltstudier, gjennomført i 2003 og 2004 i Napo-nedbørfeltet (*la cuenca del Napo*) og i nabovassdraget Tigre, gir detaljerte beskrivelser av møter med og observasjoner av

³¹ Huertas Castillo, Beatriz 2004: *Indigenous people living in voluntary isolation in Peru*, s. 82-83. IWGIA Document No 100- Copenhagen.

³² Ministerio de Salud 2003: *Pueblos en situación de extrema vulnerabilidad: El caso de los Nanti de la Reserva territorial Kugapakori Nahua, Rio Camisea*, Cusco. Lima; og Stephens, Carolyn et al 2006: Disappearing, displaced, and undervalued: a Call to action for Indigenous health worldwide, in *The Lancet vol 367 2019-2028*.

³³ Se fotnote 25 inklusiv bibliografi.

³⁴ Dwyer, Jane Powell (ed.) 1975: *The Cashinua of Eastern Peru*, Rhode Island: Haffenreffer Museum of Anthropology og Schultz, Harald and Wilma Chiara 1955: *Informações sobre índios do Elto Rio Purus*, *Revista de Museu Paulista* vol. 9. Begge referert i Survival International 2008: *First Contact and Disaster*. Memo to the Council.

isolerte urfolk og spor som de har etterlatt seg innenfor blokk 39, som for eksempel fotspor, stier og forlatte bosettinger.³⁵

Ifølge disse studiene finnes det flere grupper av isolerte urfolk i dette området. Gruppene er antatt å tilhøre Arabela-, Iquito-, Taushiro-, Zápara og Waorani-folkene. Det antydes også at en gruppe etterkommere av Abijaraene fortsatt kan oppholde seg innenfor blokken, en stamme som man tidligere har antatt ikke eksisterer lenger.³⁶ Rapporten konkluderer med at disse gruppene ferdes i et område som dekker nedbørfeltene til midtre og øvre Curaray-elven, elvene Arabela, Aushiri, Pucacuro, Tangarena og øvre del av elvene Napo og Tigre.³⁷

Resultatene fra begge disse undersøkelsene ble sammenstilt for den peruanske urfolksorganisasjonen *Asociación Interétnica de Desarrollo de la Selva Peruana (AIDSESP)* i dokumentet ”*Estudio Técnico. Delimitación territorial a favor de los pueblos indígenas en situación de aislamiento voluntario. Napo, Tiger, Curaray, Arabela, Nashiño, Pucacuro.*” Denne rapporten dannet grunnlaget for AIDSESPs søknad til det regionale Landbruksdepartementet i Loreto i juli 2005 om å opprette et eget reservat for de ukontaktede urfolkene - *Reserva Territorial Aislados Napo Tigre*, som ville ha overlappet med blokk 39.

Fra oktober til desember 2008 gjennomførte de peruanske urfolksorganisasjonene AIDSESP og Orpio nye undersøkelser i området for å styrke det faktiske grunnlaget for å opprette reservatet. Rapporten inneholder blant annet 21 vitneutsagn som beskriver observasjoner (*sightings*) og spor av urfolk som lever i frivillig isolasjon i området. Elleve av disse var tidligere referert til i AIDSESPs *Estudio Técnico*, mens de øvrige ikke var tidligere omtalt. Observasjonene spenner over et tidsrom på 30-40 år. Seks av observasjonene er fra 2005-2008.³⁸ Den siste observasjonen er fra en navngitt ansatt i selskapet Global Geophysical Services (engasjert av Repsol), som hevder å ha sett det som antas å være ukontaktede indianere samt spor av disse under arbeid i Curaray-Arabela området i blokk 39.³⁹

³⁵ Rogalski, Filip og Marek Wolodzko 2003: *Informe sobre la presencia de grupos indígenas en situación de aislamiento voluntario en la cuenca de los ríos: Medio y alto Curaray, Arabela, Nashiño y alto Napo. Estudio antropológico basado en el trabajo de campo. (octubre –diciembre 2003)* Et samarbeid mellom Asociación Interétnica de Desarrollo de la Selva Peruana og Equipo para Estudio de las Culturas de América Latina de la Escuela de Etnología y Antropología de Cultura de la Universidad Adam Mickiewicz de Poznan, Polen/Polonia. Iqutios 2003. Den andre studien ble gjennomført av Filip Rogalski mellom mars og mai 2004. Resultatene fra begge disse undersøkelsene ble sammenstilt for AIDSESP i dokumentet: *Estudio Técnico. Delimitación territorial a favor de los pueblos indígenas en situación de aislamiento voluntario. Napo, Tiger, Curaray, Arabela, Nashiño, Pucacuro.*

³⁶ AIDSESP 2003: *Estudio Técnico*, p.1 paragraph 7. Ifølge denne studien og annen informasjon som rådet har hatt tilgang til, hører disse urfolksgruppene til to språkfamilier: Zápara- og Waorani-familiene. Begge familiene inkluderer ulike etno-lingvistiske grupper. Arabela-, Iquito- Taushiro- og Zápara-gruppen er antatt å tilhøre Zápara-familien, mens Abijira-gruppen hører til Waorani-familien. Ombudsmannens rapport (se avsnitt 5.2.3) refererer til Arabela (Zápara-familien) og Auca-grupper (Waorani-familien). Fordi de isolerte urfolksgruppene ikke har identifisert seg selv som gruppe (gruppene bærer navn som andre, ofte lokalbefolkningen, har gitt dem) kan navnet på en gruppe variere. Dette er ikke uvanlig. For eksempel hadde Matsiguenka-gruppen som lever i isolasjon ved Urubamba-elven i det sørlige Peru, lenge to forskjellige navn: Kirineri og Kugapakori. Kommunikasjon med Beatriz Huertas Castillo, 26.08. 2010.

³⁷ AIDSESP 2003: *Estudio Técnico*, s. 1-2, punkt 8: “*Los pueblos indígenas en aislamiento se desplazan por toda la zona superior del río medio Arabela, el medio Curaray [] y el medio y alto Yanayacu y Aushiri; por el medio y alto Baratillo (Grande), Tangarana y el divortium aquarum entre el río Pucacuro y las cabeceras del río Nanay, donde aprovechan los recursos del bosque a través de prácticas de subsistencia como la caza, pesca, recolección y manejo de cultivos.*”

³⁸ ORPIO-AIDSESP 2008: *Proyecto de Fortalecimiento de la Propuesta de Creación de la Reserva Territorial Napo-Tigre*. Iquitos, Diciembre del 2008.

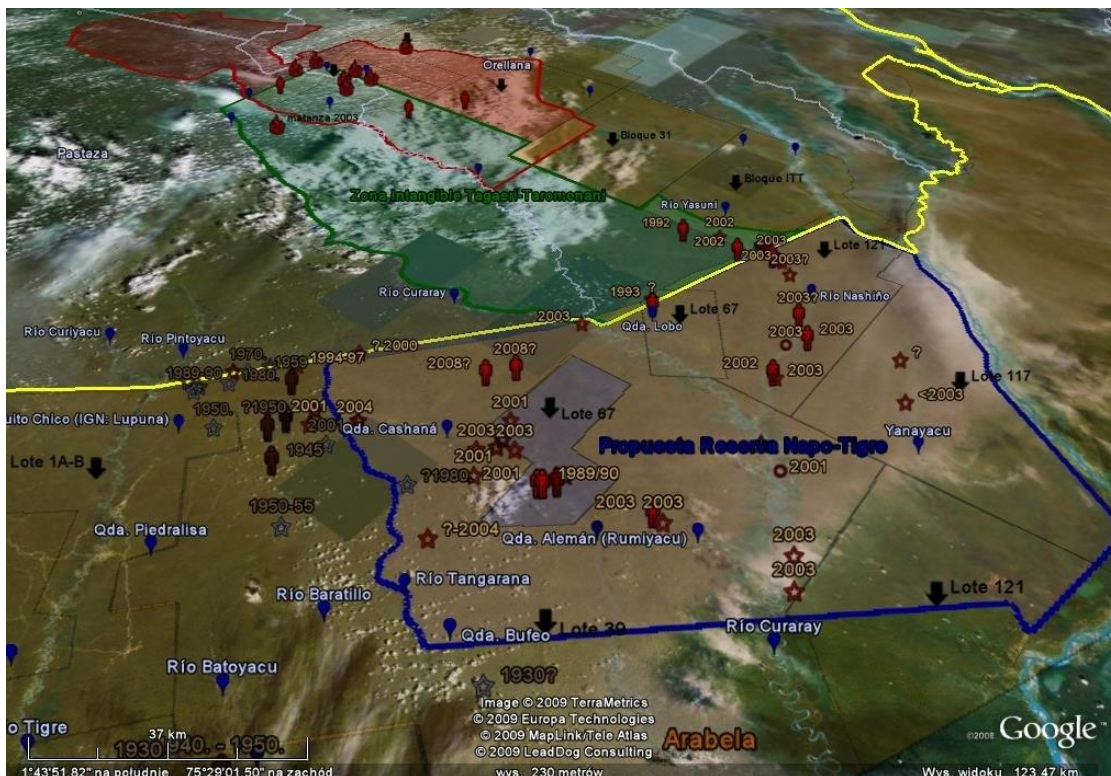
³⁹ Se fotnote 38.

Observasjoner og spor av urfolk som lever i frivillig observasjon i blokk 39

Basert på vitneutsagn for perioden 1995-2008, inneholder de ovennevnte rapportene beretninger om følgende observasjoner og spor (av ca 70 observasjoner):

- Innbyggere i landsbyen Buena Vista har gjort to ulike observasjoner av nakne indianere nær det såkalte Pirana-oljefeltet. Indianerne ble ikke gjenkjent som tilhørende lokalbefolkningen og ble derfor av vitnene antatt å være ukontaktede urfolk.
- Fotavtrykk identifisert av innbyggere i Buena Vista til ikke å komme fra noen av innbyggerne i landsbyen.
- En tømmerhogger observerte en naken mann med langt hår og bare føtter i nærheten av landsbyen Buena Vista.
- Tømmerhoggere i blokk 67 oppdaget to kryssede spyd som var satt ned i bakken. Dette er blitt tolket som en advarsel fra ukontaktede urfolk. Det ble også rapportert om at gjenstander var blitt borte – antatt stjålet – fra tømmerleiren.
- Tømmerhoggere og fiskere som bor mellom Dorada- og Pirana-oljefeltene, har rapportert om fotavtrykk og stier som ikke kan tilskrives lokale innbyggere
- Observasjoner av nakne mennesker som bader i en bekk i nærheten av landsbyen Buena Vista.
- Spor av bosettinger, herunder også koke- og jaktredskaper, som ble oppdaget av antropologer i forbindelse med demografistudier som skulle brukes i miljøkonsekvensvurderinger for blokk 39.

I figur 4 nedenfor er observasjoner i de to antropologiske rapportene fra 2003 og 2005 markert i forhold til oljeblokkene.

Figur 4: Observasjoner og spor av ukontaktede urfolk i Napo Tigre-området med blokk 39 og blokk 67 tegnet inn⁴⁰

⁴⁰ Google Earth Image utarbeidet av antropolog Lukasz Krokoszyński

Studiene som er referert til ovenfor, er kontroversielle. Antropologen Carlos Mora Bernasconi har vært en av de fremste kritikerne av disse studiene og kritiserer særlig antropologenes kompetanse og metoder, men synes likevel ikke å avvise at det finnes urfolk i frivillig isolasjon i blokk 39.⁴¹ I 2009 evaluerte en annen gruppe antropologer samme studie (*Estudio Técnico*) og kom frem til at konklusjoner og metoder i studien var vitenskapelig holdbare.⁴²

Konsulentselskapet Daimis undersøkelser i blokk 67

I september 2008 publiserte det peruanske konsulentselskapet Daimi en undersøkelse av eksistensen av urfolk i frivillig isolasjon i blokk 67.⁴³ Undersøkelsen ble gjort på oppdrag av Perenco som er operatør i blokk 67, og var satt sammen av et tverrfaglig team av eksperter, inklusive fagfolk fra INDEPA (*Instituto Nacional de Desarrollo de Pueblos Andinos, Amazónicos y Afroperuano*) som er myndighetenes direktorat for urfolk i Peru⁴⁴, *the National University of the Peruvian Amazon* i Iquitos, *the National University of San Marcos* i Lima, samt Daimis egne konsulenter. Rapporten, som delvis er basert på feltstudier, konkluderer med at det ikke finnes noen sikre bevis for at det eksisterer ukontaktede urfolk i området, og at man ikke har registrert tilsvarende spor eller hendelser som det man har funnet i Ecuador i løpet av de siste 60 årene.⁴⁵ Feltstudien synes imidlertid å være begrenset til området rundt utspringet av Arabela-elven.⁴⁶

Samtidig kan det synes som om ikke alle ekspertene som deltok i studien, er enige i denne konklusjonen. Ifølge en artikkel i den britiske avisen *the Guardian* i juli 2009 ble det i feltundersøkelsen funnet fysiske bevis på ukontaktede urfolks eksistens, men dette hevdes ikke å være gjenspeilet i rapportens konklusjon.⁴⁷ Rådet har på tross av mange henvendelser ikke lyktes i å komme i kontakt med de ekspertene som har uttalt seg til avisen.

Rådet har imidlertid fått informasjon fra en annen sosialantropolog som ble engasjert av Daimi til å skrive et sammendrag av undersøkelsene på et tidlig stadium i prosjektet. I sammendraget vektla han to forhold som burde undersøkes nærmere: Det faktum at det fantes bevis for at en gruppe isolerte urfolk tilhørende Tagaeri- eller Taromenane-stammen hadde flyktet fra Ecuador til Peru rundt 2002, etter at 30 medlemmer av gruppen var blitt drept som følge av en strid mellom urfolkgrupper. Dernest at det fantes vitneutsagn fra jegere som hadde funnet tradisjonelle giftbeholdere (brukt til viltjakt) i Pucacuro-området, noe som kunne være

⁴¹ Carlos Mora Bernasconi 2007: *Opinión Antropológica sobre el Estudio Técnico*. PeruPetro ga Bernasconi i oppdrag å gjøre en kritisk vurdering av AIDSESPs *Estudio Técnico*, og hans vurdering var ment å gi et beslutningsunderlag for PeruPetro. PeruPetro er det statlige oljeselskapet som har ansvaret for å forhandle og inngå kontrakter for leting og produksjon av petroleum. Tilgjengelig på <http://198.170.85.29/Perenco-enclosure-anthropological-opinion-Mora-2-Oct-2007.pdf>

⁴² Krokoszynski, Lukasz, Mariusz Kairski, Pawel Chyc and Iwona Stoinska Kairska 2009: *Algunas observaciones referentes a los estudios sobre la presencia de las poblaciones aisladas en la zona fronteriza peruano-ecuatoriana*, tilgjengelig på <http://reducayali.blogspot.com/2009/06/napo-tigre-estudios-sobre-la-presencia.html>.

⁴³ Daimi 2008: *Investigación Interdisciplinaria Antropológica en torno a Pueblos Indígenas Aislamiento Voluntario y Contacto Inicial. Propuesta de la Reserva Napo-Tigre-Curaray*, available at http://www.perenco-peru.com/fileadmin/user_upload/INFORMEFINALPIAV.pdf Studien ble utført på oppdrag av Perenco.

⁴⁴ INDEPA står for Instituto Nacional de Desarrollo de Pueblos Andinos, Amazónicos y Afroperuano, <http://www.principal.indepa.gob.pe/>

⁴⁵ Se fotnote 43 s 122-124.

⁴⁶ Daimi Julio 2008: Mapa 01 Rutas de Investigación.

⁴⁷ The Guardian 4th July 2009: *Rumble in the jungle* by Rory Carroll, tilgjengelig på <http://www.guardian.co.uk/environment/2009/jul/04/peru-amazon-rainforest-conservation>

en indikasjon på at det fantes isolerte urfolk i dette området. Disse forholdene ble ikke inkludert i det endelige sammendraget av rapporten.⁴⁸

Rådet har fått gjennomført en vurdering av Daimis rapport ut i fra metode og hvilke funn som faktisk er gjort. Daimis studie er relatert til AIDSESEP-rapporten, og målsettingen er å konfrontere teoriene i AIDSESEP-rapporten med funnene i Daimis undersøkelse. Studien hevder å omfatte det samme geografiske området som i *Estudio Técnico*, men feltundersøkelsen er begrenset til et mindre område rundt Arabela-elven, som igjen utgjør en liten del av det området som er foreslått som reservat.

I sine undersøkelser har Daimi-konsulentene brukt arkeologiske metoder, herunder også utgravninger, for å finne kulturelle bevis (slik som stier, bosettinger, jordbruksområder og rester etter leirgods) for at isolerte urfolk eksisterer i dette området.⁴⁹ Ifølge studien viser de funnene som er gjort, at det undersøkte området har vært brukt av urfolk tidligere, men at det ble forlatt for mange år siden. Det konkluderes derfor med at det ikke eksisterer isolerte urfolk i området lenger. Ekspertene som Etikkrådet har vært i kontakt med og som har vurdert studien, stiller spørsmål ved bruken av arkeologiske metoder for å vurdere eksistensen av isolerte urfolk, ettersom metoden har liten relevans når det gjelder ukontaktede urfolks levesett. Slik som for andre isolerte grupper man kjenner til i Peru, vil også eventuelle ukontaktede urfolk i dette området ha opplevd store endringer i sine leveområder, bosettingsmønster og levesett som følge av ytre påvirkninger. Nødvendigheten av høy mobilitet og raske forflytninger for å unngå situasjoner der kontakt med utenforstående kan oppstå, innebærer at urfolkene trolig vil oppholde seg i relativt kort tid på et sted. Dette innebærer at hus og hytter vil bli satt opp for å kunne fjernes hurtig og uten spor og at leirgods ikke nødvendigvis brukes. De vil unngå å lage glenner i skogen og legge vekt på å skjule sitt nærvær. Slike endringer i levesett kjenner man til fra andre isolerte urfolksgrupper i Sør-Amerika.⁵⁰ Dette vil også kunne innebære at det trolig vil være lite som arkeologiske metoder kan avdekke, særlig i et varmt og fuktig klima der organisk materiale brytes ned raskt.

Generelt kan det synes som om konsulentene som har gjennomført studien ikke har hatt den nødvendige kunnskap og forståelse for de spesielle utfordringene som isolerte urfolk møter og som har endret deres levesett. Det gjelder særlig det forholdet at urfolkene mer eller mindre er på permanent flukt fra kontakt med utenforstående.⁵¹ De metodene som ligger til grunn for konklusjonene i rapporten, synes ikke å være tilstrekkelige til å belyse om det faktisk finnes isolerte urfolk i dette området. Sammen med opplysningene om at informasjon om et mulig nærvær av ukontaktede urfolk ikke er reflektert i rapporten, er konklusjonen om at det ikke eksisterer isolerte urfolk i området, etter rådets oppfatning, ikke overbevisende.

5.2.2 Andre observasjoner av ukontaktede urfolk

Allerede i 2003 fikk Repsol kjennskap til at det med stor sannsynlighet var ukontaktede urfolk innenfor blokk 39. I en *community workshop* som Repsol deltok i sammen med statsoljeselskapet PeruPetro og sentrale og lokale myndigheter i landsbyen St. Clotilde i august 2003 for å promotere petroleumsvirksomheten, var temaet i en av de fire

⁴⁸ Kommunikasjon med antropolog Adolfo Lopez på e-post og telefon 17.9.2010 og 24.9.2010.

⁴⁹ Se fotnote 43 s 8.

⁵⁰ For eksempel har de isolerte Pano-gruppene som holder til mot grensen til Brasil, sluttet å bygge store hus og anlegge åpne glenner i skogen. De bygger i stedet mindre hytter som kan skjules under vegetasjon og som viser seg å være vanskelig å finne. Mascho Piroene og andre grupper sluttet å dyrke opp større områder og gikk over til små "kjøkkenhager" fordi de måtte forflytte seg ofte, mens Mayoruna-grupper ga opp å bruke leirgods. Se Beatriz Huertas Castillo; Memo to the Council, 8.11.2010

⁵¹ Beatriz Huertas Castillo; Memo to the Council, 8.11.2010

arbeidsgruppene ukontaktede urfolk (*Los No contactados*). I konklusjonene fra arbeidsgruppen, der lokale innbyggere deltok, refereres det til to ulike grupper av ukontaktede urfolk – *Los Pananujuri* og *Los Patas Rojas*. Det fremkommer også at det var observert spor etter en gruppe på ca 40 mennesker 2-3 uker før tidspunktet for denne workshopen. Arbeidsgruppen anbefalte at Repsol skulle utarbeide en plan i tilfelle arbeidere ville støte på ukontaktede urfolk, og at man måtte unngå å lete etter dem eller påtvinge dem kontakt. Gruppen anbefalte også at myndighetene skulle gjennomføre undersøkelser med antropologer som har ekspertise om ukontaktede urfolk.⁵²

Rådet er kjent med påstander om at arbeidere som er engasjert av Repsol (gjennom selskapet Global Geophysical Services), har rapportert om observasjoner av innfødte som antas å være ukontaktede urfolk, samt spor av disse i blokk 39 så sent som i juli 2008. Disse observasjonene skal ha skjedd mellom 15 og 20 km fra grensen mot Ecuador da de krysset de seismiske linjene.⁵³ Det er uklart om det er den samme personen som er referert til her som i Orpios rapport (se avsnitt 5.2.1).

Energidepartementet i Peru fulgte imidlertid opp denne observasjonen, og gjennomførte høringer og intervjuer med feltarbeidere, lokalbefolkning og forskere fra amerikanske *Smithsonian Institution* som arbeidet i området. Rapporten konkluderer med at det ikke finnes noen indikasjon på at det lever urfolk i frivillig isolasjon i dette området. Rapporten synes imidlertid å legge større vekt på å vurdere Repsols antropologiske beredskapsplan enn å identifisere de personene som skulle ha sett ukontaktede urfolk, for på den måten å fastslå om observasjonene faktisk hadde funnet sted.⁵⁴

Rådet har gjennom flere ulike kilder fått indikasjoner på at ansatte i oljeselskapene og deres underleverandører har observert spor etter ukontaktede urfolk, men at disse ikke rapporteres.⁵⁵ Ettersom oljevirkosomheten bidrar til lokal sysselsetting og inntekter, vil verken arbeidere eller lokalbefolkningen være tjent med å rapportere om slike observasjoner, dersom det vil medføre at virksomheten må stanses.

Repsol har forsikret at alle observasjoner av ukontaktede urfolk skal rapporteres, og at ansatte og underleverandører er instruert om dette. Ifølge Repsols beredskapsplan må imidlertid tre vitner bekrefte en observasjon for at den skal rapporteres, hvilket kan medføre at ikke alle observasjoner blir registrert.

5.2.3 Miljøkonsekvensvurderinger for blokkene 39 og 67

Før selskaper kan gjennomføre leteaktiviteter og prøveboringer, må de utarbeide miljøkonsekvensvurderinger (*Environmental Impact Assessments*), herunder også vurderinger av virkninger på urfolk som lever i området. Det er gjennomført slike studier både for blokk 39 og 67.

⁵² Resumen del Seminario taller: *Promoción de la actividad de hidrocarburos en comunidades indígenas* (Santa Clotilde, 11-13 de agosto de 2003).

⁵³ <http://www.survival-international.org/news/3540>

⁵⁴ Ministerio de Energía y Minas: Informe No 043-2008-MEM-OGGS/SL Supuesto incidente en el Lote 39. OGGs Report No 043-2008-MEM-OGGS/SL

⁵⁵ Kilden finnes i rådets arkiv.

To miljøkonsekvensvurderinger som Repsol sendte til Perus Energi- og gruvedepartement i 2007, ble ikke godkjent fordi de ikke hadde tatt nok hensyn til at aktiviteten i blokk 39 ville kunne ha negative helseeffekter for de ukontaktede urfolkene i området.⁵⁶

Den første miljøkonsekvensvurderingen for seismikkundersøkelsen ble avgitt i april 2006.⁵⁷ I sin evaluering av denne vurderingen skriver Perus *Instituto Nacional de Recursos Naturales*⁵⁸ (INRENA): “Den sørlige delen av blokk 39 overlapper med Pucacuro-reservatet og med det foreslåtte Tigre Napo-reservatet for de urfolkene som lever i de øvre dalførene til Napo-, Tigre- og Pucacuro-elvene.” Videre sier INRENA at det er behov for “nøye å kvantifisere effektene av miljøtiltakene som skal gjennomføres, ettersom seismikkundersøkelsen vil påvirke det området der det finnes urfolk i frivillig isolasjon (de øvre dalførene til Napo-, Tigre- og Pucacuro-elvene).” INRENA anbefaler videre (i avsnitt 30) at Energi- og gruvedepartementet burde ta hensyn til synspunktene fra flere ledende miljøorganisasjoner” fordi det finnes urfolk i frivillig isolasjon i prosjektområdet, både innenfor og utenfor Pucacuro-reservatet.”⁵⁹

I den andre miljøkonsekvensvurderingen som ble avgitt til departementet i februar 2007, viser selskapet til at det finnes indikasjoner på at ukontaktede urfolk lever i området: “Det finnes beretninger om eksistensen av ukontaktede urfolk (urfolk i frivillig isolasjon som de kalles i dag). I denne sammenhengen finnes der rapporter fra lokalbefolkningen og profesjonelle som antyder et nærvær av ulike grupper av isolerte urfolk i nærheten av utspringene til Curaray, Tigre og andre elver ved grensen til Ecuador. Når det gjelder Peru, er tilstedeværelsen for to grupper etablert: Feromenami-gruppen og Tagaeri-gruppen⁶⁰. I tilfellet av kontakt med disse gruppene, er de forskjellige situasjonene [som kan oppstå] forklart i kapittel 5 I miljøkonsekvensvurderingen (miljøhandlingsplan). etableres at prosedyrene som er fastsatt i miljøkonsekvensvurderingekapittel 5 (miljøhandlingsplan).”⁶¹

I høringsprosessen ba både nasjonale og internasjonale frivillige organisasjoner Energi- og gruvedepartementet om å avvise konsekvensutredningen og stoppe virksomheten i blokk 39. Departementet etterkom ikke dette, men anbefalte Repsol å utarbeide en beredskapsplan for å beskytte urfolkene som lever i frivillig isolasjon.⁶² Repsol leverte inn sin beredskapsplan, *Plan de Contigencia para pueblos indígenas en aislamiento voluntario y/o no contactados*

⁵⁶ Dette er beskrevet i Ministerio de Energía y Minas INFORME No 045-2007-MEM-AAE/GR.Asunto: *Evaluación del Estudio de Impacto Ambiental Programa de 12 Pozos Exploratorios Raya 2X, 3X, 4X, 5X, 6X, 7X; Buena Vista 2X; Abalón 1; Cuvina 1X; Caballa 1X y Arabela 2X y 3 X-Lote 39*, 21 de junio de 2007.

⁵⁷ Ministerio de Energía y Minas INFORME No 0080-2007-MEM-AAE/CIM. Asunto: *Evaluación del Levantamiento de Observaciones del Estudio de Impacto Ambiental (EIA) Prospección 2D-Lote 39*, 14 de agosto de 2007.

⁵⁸ INRENA er underlagt Landbruksdepartementet i Peru.

⁵⁹ Ministerio de Agricultura/ Instituto Nacional de Recursos Naturales (INRENA): *Observación Técnica No 363-06-INRENA- OGATEIRN-UGAT; EIA Prospección Sísmica 2D (1000 km) LOTE 39*. 22. diciembre 2006.

⁶⁰ Feromenami er et annet navn på Taromenane. Tagaeri-gruppen hører til Waorani-familien, som er den samme språkfamilien som også isolerte urfolksgrupper i Ecuador tilhører, se fotnote 36.

⁶¹ Repsol YPF/ GEMA 2007: *EIA SÍSMICA 2D (1 000 Km) LOTE 39, Cap. 2.0 - Descripción del Proyecto.. “Se tiene referencia de la existencia de grupos de indígenas no contactados(indígenas en aislamiento voluntario como se denomina actualmente). A este respecto, existen informes de moradores y profesionales que señalan la presencia de varios grupos de indígenas no contactados en las cabeceras de los ríos Curaray, Tigre y otros cursos fluviales, del lado de la frontera con Ecuador. Para el caso del Perú, se establece la presencia de dos grupos denominados: Feromenami y Tagaeri. En el caso de la posibilidad de establecer contactos al respecto se explica según las situaciones en el Capítulo 5.0 (Manejo Ambiental) del EIA.”*

⁶² Se fotnote 57, s. 30 punkt 56.

10. juli 2007.⁶³ Departementet godkjente miljøkonsekvensvurderingene for seismikkundersøkelsene og prøveboringene med en ukes mellomrom i november og desember 2007.⁶⁴

I sitt svar til rådet poengterer Repsol at det alltid har eksistert beretninger om at det finnes ukontaktede urfolk i området. At det refereres til slike i konsekvensanalysen er, ifølge Repsol, ikke en bekreftelse på at det finnes ukontaktede urfolk i blokken, og sitatet må heller ikke tolkes slik.⁶⁵

I juni 2010 godkjente Energidepartementet miljøkonsekvensvurderingen for en ny runde med seismikkskyting i blokken.

I vurderingen av om det finnes isolerte urfolk i blokk 39, er det relevant å inkludere blokk 67, som er lokalisert innenfor blokk 39. I miljøkonsekvensvurderingen for blokk 67, som Barrett sto for i sin tid, er også problemstillinger knyttet til ukontaktede urfolk tatt opp, blant annet det forholdet at det kan oppstå voldelige konflikter med utenforstående. Det advares mot at selskapets arbeidere vil kunne støte på urfolk som lever i frivillig isolasjon, og at det derfor vil være nødvendig å ansette og utdanne innfødte som kan fungere som oversettere.⁶⁶

5.2.4 Oppfatningene om ukontaktede urfolk hos myndighetene i Peru

Myndighetene i Peru erkjenner at isolerte urfolk finnes. Myndighetene har i løpet av de siste 17 årene opprettet fem reservater i Amazonas for å beskytte isolerte urfolk. I 2007 vedtok Peru en særskilt lov for å beskytte isolerte urfolk.⁶⁷ Loven forbyr all aktivitet innenfor reservatene med unntak for utnyttelsen av ressurser som har nasjonal interesse, herunder petroleum. I april 2009 vedtok myndighetene en forskrift som definerte utviklingen av blokk 67 til å være av nasjonal nødvendighet og interesse.⁶⁸ Alle de eksisterende reservatene overlapper med områder hvor det i dag pågår leting eller produksjon av olje og gass.

Ministerio de Energía y Minas

I et posisjonsnotat fra Energi- og gruvdepartementet om ukontaktede urfolk i blokk 39 og 67 baserer departementet seg på en rettsavgjørelse (nærmere omtalt nedenfor) om at det ikke finnes bevis for at det lever urfolk i frivillig isolasjon i dette området.⁶⁹ Samtidig krever

⁶³ Repsol Exploración Perú, Sucursal del Perú: *Plan de Contingencia para pueblos indígenas en aislamiento voluntario y/o no contactados*, version 02, EP.MASC.049I.

⁶⁴ Ministerio de Energía y Minas: Resolución Directoral No 958-2007-MEM/AE 28 de noviembre de 2007 (seismic surveys) og Ministerio de Energía y Minas: Resolución Directoral No 976-2007-MEM/AE 3 de diciembre de 2007 (exploration wells)

⁶⁵ Repsols brev til Etikkrådet 13.10. 2009.

⁶⁶ Barrett Resources (Perú) LLC/ GEMA 2007: *EIA SISMICA 3D - LOTE 67 5-1 CAP. 5.0 Plan de Manejo Ambiental*, avsnitt 5.11.15 Medidas de Contingencias Antropológicas para contactos con poblaciones en aislamiento voluntario (p. 98): "En el transcurso de las actividades de la sísmica en las áreas del Lote 67, probablemente los trabajadores tengan un encuentro con estas poblaciones no contactadas, debido a la continua movilidad de estos últimos. Por ello, es necesario que para la campaña sísmica y posteriormente para la etapa de perforación, se deba contar con varios trabajadores indígenas, que puedan oficiar de traductores; los que serán entrenados por el personal de Relaciones Comunitarias de BARRETT."

⁶⁷ *Ley para la Protección de Pueblos Indígenas u Originarios en Situación de Aislamiento y en Situación de Contacto Inicial*, LEY N° 28736, tilgjengelig på <http://www.acnur.org/biblioteca/pdf/6757.pdf>

⁶⁸ Decreto Supremo No 044-2009: *Declaran de necesidad e interés nacional el desarrollo del Proyecto del Lote 67*, available at http://www.perenco-peru.com/fileadmin/user_upload/Project_of_national_necessity_and_interest.pdf

⁶⁹ Ministerio de Energía y Minas, Oficina General de Gestión Social: *Actividades petroleras y reservas indígenas: Intereses y Posiciones*. Departementet fastslår: "...que ya exigía la presentación de un Plan de

myndighetene at selskapene må utarbeide antropologiske beredskapsplaner i områder der det finnes indisier på at ukontaktede urfolk finnes, herunder i blokk 39. En ser altså at departementet med dette ikke avviser muligheten for at det finnes ukontaktede urfolk innenfor blokken.

Ministerio de Salud

Helsedepartementet i Peru har utarbeidet retningslinjer og veiledninger for å hindre eller redusere negative helsevirkninger dersom kontakt med isolerte urfolk skulle forekomme.⁷⁰ Departementet fastslår at et grunnleggende premiss for retningslinjene er å unngå all kontakt. Departementet påpeker også at det generelle prinsippet for enhver handling som vil påvirke disse urfolkene, må være å respektere deres rett til et liv i isolasjon, deres levemåte og deres rett til fritt å bestemme hvor mye de ønsker å ha kontakt med resten av samfunnet. Anerkjennelsen av deres eksistens forplikter staten til å utvikle strategier for å beskytte dem.⁷¹ Ifølge departementet skal retningslinjene både anvendes i de etablerte reservatene for ukontaktede urfolk og i de områdene som er foreslått som reservater, herunder Napo-Tigre reservatet i blokk 39 og 67. Departementet indikerer dermed en mulighet for at det finnes urfolk i frivillig isolasjon i disse blokkene og at de må beskyttes.⁷²

5.2.5 Ombudsmannen - Defensoría del Pueblo

Ombudsmannen i Peru, *Defensoría del Pueblo*, er en uavhengig institusjon opprettet i 1993 for å ivareta innbyggernes konstitusjonelle rettigheter og fundamentale menneskerettigheter.⁷³ På bakgrunn av at Ombudsmannen hadde fått en rekke henvendelser fra urfolksorganisasjoner i Peru om å gripe inn for å beskytte rettighetene til urfolk som lever i frivillig isolasjon, gjorde Ombudsmannen en vurdering av deres situasjon på begynnelsen av 2000-tallet. Ombudsmannen har redegjort for sine undersøkelser og vurderinger av situasjonen til urfolk som lever i frivillig isolasjon i Peru i en rapport fra 2006, som også gir anbefalinger om tiltak for en bedre beskyttelse av disse urfolkene.⁷⁴

I forbindelse med undersøkelsen gjennomførte Ombudsmannen intervjuer med lokale innbyggere i to landsbyer innenfor blokk 39, Buena Vista og Flor de Coco i desember 2002. Lokalbefolkningen fortalte da om to ulike grupper av isolerte urfolk i området – *Los Pananujuri* og *Los Aucas*. De førstnevnte, mente de, er beslektet med Arabelaene, mens de sistnevnte ble omtalt som Ecuadorianere. Innbyggerne informerte både om spor av urfolkene, bosettinger, og visuell kontakt.⁷⁵

Ombudsmannen fastslår at kontakt med omverdenen gir stor grunn til bekymring, og at nærværet av fremmede utgjør en stor trussel mot urfolkenes helse og eksistens. Hun viser til

Contingencia Antropológico para aquellas áreas donde existen indicios de la presencia de estos pueblos humanos.”

⁷⁰ Ministerio de Salud 2008: *Norma y Guías Técnicas en Salud. Indígenas en aislamiento y contacto inicial*. Lima, tilgjengelig på http://www.ins.gob.pe/insvirtual/images/otrpubs/pdf/Normas_Guias_Indigenas_final.pdf

⁷¹ Se fotnote 70, s. 23 og s. 52-53..

⁷² Se fotnote 70, s. 13: “*Reserva Territorial del Estado en favor de los pueblos Arabela, Pananujuri, Taushiro, Huaorani, Taromenane, Iquito-Cahua, en los ríos Curaray, Napo, Arabela, Nashiño, Tigre y Afluentes, en el departamento de Loreto, Frontera con Ecuador.*”

⁷³ <http://www.defensoria.gob.pe>

⁷⁴ Defensoría del Pueblo: El Informe Defensorial No 101 *Pueblos Indígenas en situación de aislamiento voluntario y contacto inicial*. Resolución Defensorial No 032-2005-DP. Lima 15 de noviembre de 2005, tilgjengelig på <http://www.defensoria.gob.pe>

⁷⁵ Defensoría del Pueblo: Programa de Comunidades Nativas. *Informe de Viaje No 001-2003/DP-PCN. Informe del viaje realizado al distrito del Napo*. 14 de enero de 2003.

at av alle stadier i petroleumsvirksomheten regnes letefasen for å utgjøre den største risikoen for de isolerte urfolkene, fordi seismikkundersøkelser innebærer at store mannskaper forflytter seg over store områder og dermed lett kan komme i kontakt med disse gruppene.

Ifølge Ombudsmannen innebærer konsesjonstildelinger for å utnytte naturressurser på isolerte urfolks leveområder et brudd på retten til liv, helse og eiendom.⁷⁶ Hun påpeker videre at isolerte urfolks rett til selvbestemmelse og valg om å leve i isolasjon må respekteres, og at det er nødvendig å implementere mekanismer for å unngå kontakt. I sine anbefalinger skriver Ombudsmannen at isolerte urfolk ikke bare må gis reservater og rett til land, men også sikres muligheter for overlevelse og isolasjon. På bakgrunn av egne undersøkelser, AIDSEPs studie og opplysninger i selskapenes konsekvensanalyser, foreslår hun konkret at det må initieres studier for å avgrense og opprette et reservat for de isolerte urfolkene som har sine leveområder mellom elvene Arabela, Napo og Curaray,⁷⁷ hvilket er det området som dekkes av blokk 39 og 67. Disse anbefalingene er ikke fulgt opp.⁷⁸

5.2.6 Rettslige avgjørelser

I 2007 anla urfolksorganisasjonen AIDSESEP sak mot Repsol, Conoco Phillips, Perenco og Energi- og gruvedepartementet ved en lokal domstol i Iquitos for å få stoppet virksomheten i blokkene 39 og 67.⁷⁹ Saken har etter dette vært gjennom ytterligere to rettsinstanser, *La Sala civil de la corte Superior de Justicia de Loreto* i Iquitos,⁸⁰ og Høyesterett som avsa dom i juni 2010.⁸¹

Alle domstolene har avvist AIDSESPs krav. Det sentrale spørsmålet som domstolene har tatt stilling til, er om oljevirksomheten i blokkene medfører en umiddelbar trussel mot ukontaktede urfolks konstitusjonelle rettigheter, retten til liv, helse, kulturell integritet og til eiendom (leveområder/territorier),⁸² noe som ville være en forutsetning for å kunne stoppe letevirksomheten og etablere et permanent reservat i området. I samtlige dommer fastslås det at ikke finnes tilstrekkelige og avgjørende bevis for at det eksisterer ukontaktede urfolk i blokkene 39 og 67, og dermed kan det heller ikke fastslås at det finnes en umiddelbar trussel mot urfolkens rettigheter. I den første dommen uttales det likevel at: ” **Dette innebærer ikke på noen måte at oljeselskapene og staten ikke skal etablere forebyggende tiltak for å hindre enhver form for krenkelser av ukontaktede urfolks rettigheter i tilfelle disse skulle eksistere og i tilfelle kontakt faktisk ville finne sted**, men det betyr at det i dagens

⁷⁶ Se fotnote 74, s. 62: “*Estos derechos de aprovechamiento otorgados a terceros constituyen una violación a los derechos a la vida, salud y territorio de estos pueblos indígenas, por lo que es necesario garantizar al máximo la integridad de estas áreas, ya que no se trata de pueblos que puedan ser reubicados para la explotación de tales recursos.*”

⁷⁷ Se fotnote 74, s. 67, avsnitt 3.3.

⁷⁸ Kommunikasjon med Ombudsmannen 8.11.2010.

⁷⁹ AIDSESEP vs Ministerio de Energía y Minas, Perenco Peru Limited del Peru, Perupetro S.S., Repsol Exploración Peru Sucursal del Peru: *Accion de Amparo. Sentencia. Resolucion Número 46*, Corte de Iquitos 1. Julio 2008. Expediente 2007-00919-0-1903-JR-CI-2, tilgjengelig på <http://www.reports-and-materials.org/Perenco-enclosure-Iquitos-court-1-Jul-2008.pdf>

⁸⁰ AIDSESEP vs Ministerio de Energía y Minas, Perenco Peru Limited del Peru, Perupetro S.S., Repsol Exploración Peru Sucursal del Peru: *Proceso de Amparo. Sentencia. Resolución Número 53*. Segundo Juzgado Civil de Maynas. Expediente 2008-0918-SC/2007-00919-0-1903-JR-CI-2; p 11; tilgjengelig på http://www.perenco-peru.com/fileadmin/user_upload/Second_instance_sentence.pdf

⁸¹ Sentencia del Tribunal Constitucional Expediente No 06316-2008-PA/TC, tilgjengelig på <http://www.tc.gob.pe/jurisprudencia/2010/06316-2008-AA.html>.

⁸² Se fotnote 81, §3 punkt 5.

situasjon ikke er mulig å forby eller innstille den petroleumsrelaterte virksomheten i blokkene 39 og 67, slik som saksøkerne anmoder om.”⁸³

I den andre rettsinstans mente domstolen at oljevirksomheten i seg selv ikke bryter urfolkens fundamentale rettigheter. Retten mente videre at selskapenes beredskapsplaner for eventuell kontakt med isolerte urfolk ikke kan tas til inntekt for at det faktisk var isolerte urfolk i området, men heller må ses på som en implementering av et krav i loven. Retten viser også til at denne beslutningen var i samsvar med anbefalingene i Ombudsmannens rapport som ifølge retten ikke hadde foreslått å stoppe aktiviteten i områder med isolerte urfolk, men at det måtte utvikles robuste prosedyrer for å hindre at aktiviteten skader urfolkene.⁸⁴

Høyesterett redegjør for at den har gått gjennom et betydelig antall studier, dokumenter og forklaringer, herunder også Ombudsmannens rapport, for å bedømme hvorvidt det eksisterer en umiddelbar trussel mot urfolkene. I den sammenheng sier retten at: “vi har å gjøre med dokumenter, rapporter og/eller undersøkelser som gir motstridende konklusjoner”⁸⁵ Retten forklarer også at prosedyrene i konstitusjonelle prosesser ikke tillater en omfattende innhenting av nye bevis.⁸⁶ I slike prosesser, der hensikten er å gi beskyttelse mot en umiddelbar skade, vil en omfattende ny bevisinnhenting forlenge prosessen og gjøre hele prosessen verdiløs i forhold til intensjonen. Retten konkluderer med at de undersøkelsene som har vært gjennomført i løpet av de siste årene i blokkene, ikke gir grunnlag for å trekke slutninger om urfolkens eksistens i noen retning. “Alt dette leder retten til å mene [...] at det denne type prosess for beskyttelse av fundamentale rettigheter er lite egnet for kontroversielle spørsmål slik de som er fremsatt her, fordi den ikke gir anledning til å innehente nye bevis[...].”⁸⁷

Høyesterett utdyper også begrepet umiddelbar trussel. For at det skal eksistere en trussel mot fundamentale menneskerettigheter, må trusselen være reell og overhengende, “det betyr at skaden må være reell, håndfast, konkret og uavvendelig. Dermed utelukkes slik skade som ikke kan vurderes objektivt.”⁸⁸ Følgelig må en reell trussel være basert på virkelige hendelser, og det må være en umiddelbar fare for at skade vil skje i nær og ikke i en fjern fremtid. Den fremtidige skade må uomtvistelig innebære at beskyttede rettigheter brytes, den må kunne oppfattes presist, og uunngåelig innebære en konkret krenkelse. Retten mener at den

⁸³ Se fotnote 79, § 7: ” *Ello no quire decir en modo alguno que las empresas petroleras emplazadas y el Estado no deban tomar medidas preventivas para evitar cualquier tipo de afectación de derechos de pueblos indígenas no contactados en caso existan y se produzcan efectivamente contactos con ellos, pero esto no habilita en las actuales circunstancias a prohibir o suspender las operaciones de hidrocarburos en los lotes 39 y 67, como pretende la demandante.*”

⁸⁴ Se fotnote 80.

⁸⁵ Sentencia del Tribunal Constitucional Expediente No 06316-2008-PA/TC, §3 punkt 7: “*al tratarse de documentos, dictámenes y/o investigaciones que plantean conclusiones contradictorias*”.

⁸⁶ Dette utdypes av mindretallet, dommer Landa Arroyo i §3.10: ... *on this note, the tribunal has previously decided that “the exceptional, urgent and swift nature of constitutional processes mean that one cannot allow for a number of evidentiary processes to take place. This because of the context in which a constitutional judge must immediately dictate an order with an aim to stop or suspend the execution of an act which violates a constitutional right, and this cannot be delayed. Consequently immediate protection cannot in principle allow procedural acts of the evidentiary kind.”*

⁸⁷ Se fotnote 85, §3.8: *Todo ello permite sostener a este Colegiado, con relación a este extremo de la pretensión, que el proceso de amparo no es la vía adecuada por carecer de estación probatoria respecto de cuestiones tan controvertidas como las expuestas, resultando de aplicación el artículo 9º del Código Procesal Constitucional, dette følger av artikkel 9 i the Code of Constitutional Proceedings.*

⁸⁸ Se fotnote 85, §4. 12. “...*es decir, el perjuicio debe ser real, efectivo, tangible, concreto e ineludible, excluyendo del amparo aquellos perjuicios que escapan a una captación objetiva.*”

dokumentasjonen som er lagt frem i saken, legger mer vekt på å bevise eksistensen av urfolkene og i mindre grad hvilke farer de står overfor.⁸⁹

Rettens mindretall, dommer Lando Arroyo, kommer til samme konklusjon som rettens flertall, men utdyper på enkelte punkter sitt resonnement. Han påpeker blant annet statens ansvar for å gjennomføre undersøkelser om urfolk i frivillig isolasjon: ”Det må likevel være slik at Staten, gjennom de institusjonene som har urfolk som sitt ansvarsområde, og særlig INDEPA, må allokere ressurser til å gjennomføre vitenskapelige undersøkelser om urfolk i frivillig isolasjon, hvor de befinner seg, deres situasjon, leveområder, språk, kultur og levemåter. For at disse urfolkenes rettigheter skal beskyttes i praksis, er det statens plikt ... å gjennomføre undersøkelser, eller fremme slike gjennom private eller offentlige institusjoner, for å fastslå deres reelle eksistens som grunnlag for å oppfylle disse urfolkenes andre anerkjente rettigheter. Uten undersøkelser som fastslår deres reelle eksistens eller deres behov, vil en diskusjon av deres rettigheter alltid være innholdsløs og mangle en reell intensjon fra det offentliges side om å ivareta dem.”⁹⁰

5.2.7 Den Inter-amerikanske menneskerettighetskommisjonen (IAHRC)

I 2007 henvendte AIDSEP seg til IAHRC med anmodning om å pålegge Peru å innføre såkalte *precautionary measures* og å stoppe all planlagt petroleumsvirksomhet i det foreslåtte Napo-Tigre reservatet for å beskytte urfolkene i frivillig isolasjon. *Precautionary measures* er et virkemiddel som kommisjonen kan benytte ”to avoid serious and irreparable harm to human rights in urgent cases.” Året før, i mai 2006, hadde kommisjonen pålagt Ecuador å innføre slike tiltak for å beskytte urfolk i frivillig isolasjon i områder som grenser til Peru (se avsnitt 5.2.8).⁹¹

Menneskerettighetskommisjonen ba peruanske myndigheter om mer informasjon i saken, herunder “*the current status of the exploration and exploitation projects located in Blocks 39 and 67, and further, the impact that such activities could have on the life, personal integrity, territory, health, environment, and culture of indigenous people in voluntarily isolation. Likewise, the government must inform the OAS regarding measures adopted by the state or that would have to be adopted to guarantee protection of indigenous people.*”⁹² Kommisjonen

⁸⁹ Retten har også tatt stilling til om urfolkenes rett til konsultasjon i forbindelse med tildeling av blokkene ble brutt. Retten konkluderer med at staten ikke konsulterte urfolkene da konsesjonene ble delt ut i 1995 og 1999 og at staten dermed handlet i strid med grunnloven. Retten fastslår at urfolk har en uavhengelig rett til å bli konsultert i henhold til ILO konvensjonen 169 pålegger staten å sørge for at de involverte selskapene gjennomfører slike konsultasjoner selv om konsesjonene er tildelt. §6. 26, 27, 30.

⁹⁰ Se fotnote 85, rettens mindretall ved dommer Landa Arroyo, §3.11. “*Ello no es óbice, sin embargo, para dejar establecida la responsabilidad del Estado a través de las instituciones dedicadas a la investigación de las comunidades nativas de la selva, en especial el INDEPA, a efectos de que destine recursos orientados a promover la investigación científica sobre los pueblos en aislamiento voluntario, su ubicación, condiciones de vida, territorios que ocupan, lenguas, cultura y formas de vida. Es deber del Estado, en el marco de la efectiva protección de los derechos de estos pueblos, reconocidos tanto a nivel interno como a través de documentos internacionales suscritos por el Perú, desarrollar investigaciones o promoverlas a través de instituciones privadas o públicas sobre su real existencia, como parte del derecho que tienen estos pueblos de acceder a los demás derechos que se les reconoce. Sin investigaciones que permitan conocer su real existencia y necesidades, el discurso sobre sus derechos resultará siempre vacío de contenido y carecerá de una real intención de atenderlos por parte de los poderes públicos.*”

⁹¹ Et tilsvarende pålegg fikk også Peru i 2007 (for et annet område lenger sør i landet) “*to all measures necessary to guarantee the life and personal integrity of the members of the Mashco Piro, Yora, and Amahuaca indigenous peoples in voluntary isolation, especially the adoption of measures aimed at preventing irreparable harm resulting from the activities of third persons in their territory.*” I dette tilfelle var det ulovlig hogst som utgjorde den største trusselen, se <http://www.cidh.org/medidas/2007.eng.htm>

⁹² IAHRC Letter, August 7, 2007.

har også avholdt flere høringer i saken. Det er ikke kjent om eller når kommisjonen vil ta en beslutning i saken.

5.2.8 Nærheten til reservatet for isolerte urfolk i Ecuador

På den ecuadorianske siden av grensen mot Peru har myndighetene i Ecuador opprettet den såkalte *Intangible Zone*, som er et reservat for urfolk i frivillig isolasjon. Reservatet overlapper med den sørlige delen av Yasuni-nasjonalparken. Det er antatt at minst to grupper av isolerte urfolksgrupper lever i dette området - Tagaeri og Taromenane, tilhørende Waorani-språkfamilien. I reservatet er all ressursutvinnende aktivitet forbudt.

IAHRCs anmodning om *precautionary measures* kom som en følge av en serie med drap i april 2006, der medlemmer av en ukontaktet Taromenane-gruppe var blitt skutt av tømmerhoggere som drev med ulovlig hogst i Yasuni-nasjonalparken. Antallet er ikke blitt bekreftet, og anslagene varierer mellom 2 og 30 døde. Overfallet er antatt å være en hevnaksjon etter at to tømmerhoggere var blitt drept to dager tidligere. Disse var blitt angrepet med spyd av Taromenanier etter at tømmerhoggere stadig tok seg inn på urfolkenes områder.⁹³

I 2007 fastsatte myndighetene i Ecuador grensene for reservatet som svar på IAHRCs anmodning om tiltak, og la også til en 10 km buffersonen rundt reservatet. Det er forbudt å bygge veier i buffersonen, men oljevirkosomhet er tillatt.⁹⁴

Rådet er kjent med at myndighetene i Ecuador synes å være ekstremt forsiktige med å gjennomføre aktiviteter på ukontaktede urfolks leveområder. I en vurdering av om gamle oljebrønner innenfor reservatet skulle demonteres, konkluderte Miljøverndepartementet med at de ikke ville anbefale å gjennomføre slike tiltak i området på grunn av risikoen for at de kunne medføre et ”kulturelt folkemord” (*el riesgo de incurrir en el delito de etnocidio*).⁹⁵ Prinsippet om å unngå kontakt er hjemlet i den ecuadorianske konstitusjonen fra 2008, som fastslår at isolerte urfolks territorier er nedarvet eiendom og uangripelig, der all ressursutvinning er forbudt. Staten skal gjennomføre tiltak som garanterer deres liv, deres rett til selvbestemmelse og deres ønske om å forbli i isolasjon, samt iverksette forebyggende tiltak. “Krenkelse av disse rettighetene vil ifølge grunnloven, kunne anses som kulturelt folkemord.”⁹⁶

Myndighetene utarbeidet også en handlingsplan for å beskytte de isolerte urfolkene. Den ble vedtatt i 2008. Ansvar for gjennomføring av planen er tillagt Justis-, menneskerettighets- og trosdepartementet i Ecuador, og planen er i ferd med å bli gjennomført. Planen er basert på prinsippet om å unngå all kontakt, og lister opp syv målsettinger, hvorav en er å fremme bilaterale avtaler med myndighetene i Peru. Tiltakene inkluderer bilaterale møter for å diskutere situasjonen til de ukontaktede urfolkene i grenseområdene og vurdere erfaringer

⁹³ *Petición de Medidas Cautelares a favor de los Pueblos indígenas Tagaeri y Taromenani*, 1de mayo de 2006, tilgjengelig på <http://www.ciudadanosporlademocracia.org/cpd/frontEnd/main.php?idSeccion=159>

⁹⁴ http://iopscience.iop.org/1748-9326/4/3/034005/pdf/1748-9326_4_3_034005.pdf Får ikke åpnet

⁹⁵ Ministerio del Ambiente 2008: *Plan de Reparación Ambiental y Social (PRAS). Plan de Medidas Cautelares para la Protección de los Pueblos Indígenas Aislados. Informe Técnico sobre la Situación de Obe y Nashiño.*

⁹⁶ Constitución del Ecuador, Artículo 57, tilgjengelig på http://www.asambleanacional.gov.ec/documentos/constitucion_de_bolsillo.pdf Straffeloven ble revidert i 2009 som et resultat av denne loven, og sier følgende: “*whosoever disrespect the self-determination of a national ethnic, racial or religious national group or their wish to remain in voluntary isolation, will incur in the crime of ethnocide and will be sanctioned with the punishment of minor ordinary reclusion amounting to three to six years*”. Kommunikasjon med økolog Eduardo Pichilingue, tidligere koordinator for Handlingsplanen for beskyttelse av isolerte urfolk i Ecuador, 9.11.2010.

med beskyttelse av disse i begge land, samt utvikle en felles handlingsplan for å trygge urfolkens eksistens.⁹⁷

Nødvendigheten av et bilateralt samarbeid blir også understreket i et brev fra Miljøverndepartementet til Utenriksdepartementet i Ecuador i forbindelse med at peruanske tømmerhoggere ble arrestert i Ecuador i juli 2009. Ifølge brevet gjennomfører Ecuador tiltak blant annet for å trygge eksistensen til de isolerte urfolkene som holder til i grenseområdene, men mangelen på koordinering med myndighetene i Peru gjør kontrollen med aktivitetene i grenseområdene vanskelig.⁹⁸ Etter det rådet er kjent med, ble det startet opp et samarbeid mellom Departementet for kulturarv i Ecuador og Miljøverndepartementet i Peru i midten av 2009. Skog, som da var underlagt Miljøverndepartementet ble prioritert, ettersom peruanske myndigheter ikke anerkjente eksistensen av isolerte urfolk i grenseområdene. Dialogen har stanset opp etter at President Garcia besluttet å fjerne ansvaret for skog fra Miljøverndepartementet.⁹⁹

De sosialantropologiske studiene fra 2003 og 2005 og andre observasjoner som er beskrevet tidligere i denne tilrådingen, indikerer at grupper av isolerte urfolk har sine leveområder på begge sider av grensen. Dette synes åpenbart å være en problemstilling som også myndighetene i Ecuador er opptatt av. De mener at et samarbeid med Peru er nødvendig for å beskytte disse urfolkene. Også FNs rapportør for urfolk har påpekt at bare et internasjonalt samarbeid med Peru (og Colombia) kan redde Tagaeri- og Taromenane-folket fra utryddelse.¹⁰⁰

Antropologer som rådet har vært i kontakt med, antar at stridigheter med andre urfolksgrupper¹⁰¹ og en stadig inntregning av utenforstående inn i reservatet, kan ha medført at ukontaktede grupper forflytter seg sørover mot Peru (i motsatt retning av hvor drapene har funnet sted).¹⁰² Miljøverndepartementet i Ecuador har så sent som i begynnelsen av august 2010 registrert utsagn fra vitner som har sett ukontaktede urfolk i et område mindre en 80 km fra grensen mot Peru.¹⁰³ Det området, der myndighetene unnlot å fjerne de gamle oljebrønnehodene fordi de fant bosettinger etter ukontaktede urfolk, ligger enda nærmere, bare 50-60 km fra grensen. Ettersom grensen ikke er en fysisk barriere, er det lite som kan hindre urfolkene til å forflytte seg mellom landene i disse avsidesliggende områdene.

⁹⁷ Ministerio de Coordinación de Patrimonio Natural y Cultural: *Plan de medidas cautelares a favor de los pueblos Taromenani y Tagaeri*. Quito, Ecuador.

⁹⁸ Brev fra Miljøverndepartementet (Ministerio del Ambiente) til Utenriksdepartementet (Ministerio de Relaciones Exteriores, Comercio, e Integración), datert 24. juli 2009.

⁹⁹ Kommunikasjon med økolog og *Ex-Coordinador del Plan de Medidas Cautelares para la Protección de los Pueblos Indígenas Aislados del Ecuador* Eduardo Pichilingue 9. 11. 2010.

¹⁰⁰ Aplicación de la Resolución 60/251 de la Asamblea General, de 15 de Marzo de 2006, titulada "Consejo de Derechos Humanos." *Informe del Relator Espacial sobre la situación de los derechos humanos y libertades fundamentales de los indígenas*, Sr Rodolfo Stavenhagen. Adición Misión a Ecuador. A/HRC/4/32/Add.2 28 de diciembre de 2006, paragraf 40.

¹⁰¹ Sammenstøtet i 2006 er ikke første gang medlemmer av Taromenane-stammen har blitt drept. I 2003 ble 26 medlemmer av stammen drept under et angrep fra en gruppe innfødte Huaoranier, se avsnitt 5.2.8. Drap er også blitt rapportert i 2007 og 2008.

¹⁰² Kilden finnes i rådets arkiv.

¹⁰³ Ministerio del Ambiente; Ficha de monitoreo de señales de presencia, Fecha de Registro: 13 de agosto 2010.

5.3 Oppgavene til den multisektorielle kommisjon i Peru

Loven for beskyttelse av urfolk i frivillig isolasjon i Peru, med tilhørende forskrifter, fastsetter prosedyrer og ansvar for identifikasjon av urfolkene og etablering av reservater.¹⁰⁴ Loven ble vedtatt i 2007.

For at en urfolksgruppe skal få status som urfolk i frivillig isolasjon, må den bli anerkjent gjennom en forordning (*government decree*). Det igjen forutsetter at det har vært gjennomført en studie i regi av den multisektorielle kommisjon for beskyttelse av urfolk i frivillig isolasjon. Studien må inneholde bevis for at det eksisterer isolerte urfolk, urfolkens identitet og et anslag for befolkningsstørrelse og deres leveområder. Den må også inkludere miljømessige, juridiske og antropologiske vurderinger og reflektere synspunkter fra en rekke departementer, blant annet helse-, Energi- og gruverdepartementet. Studien skal vurderes og godkjennes av INDEPA. Studien ligger til grunn for en forordning om anerkjennelse av de aktuelle urfolkene. Først når det foreligger en forordning, kan arbeidet med å opprette egne reservater startes opp.¹⁰⁵

Kommisjonen består av representanter for INDEPA, som også leder kommisjonen, en representant fra hvert av departementene for jordbruk, helse- og utdanning, regionale og lokale myndigheter, samt to representanter fra fakulteter for antropologi ved et privat og et offentlig universitet. Ombudsmannen er observatør. INDEPA er også sekretær for kommisjonen. Urfolk er ikke representert i kommisjonen.

Det formelle ansvaret for å utrede om det finnes urfolk i frivillig isolasjon i Peru, ligger med andre ord hos den multisektorielle kommisjon. Etter det rådet kjenner til, har kommisjonen hittil ikke gjennomført noen utredninger for å slå fast om det finnes isolerte urfolk i noen deler av Peru.

Peruanske myndigheter har tidligere opprettet fem reservater for urfolk i frivillig isolasjon. Det første av disse ble opprettet i 1990, det siste i 2002. Samtlige reservater ble opprettet etter initiativ fra urfolksorganisasjoner, herunder FENAMAD (AIDESEPs regionale organisasjon) og CEDIA (*Centre for the Development of the Amazonian Indigenous Peoples*). I samarbeid med myndighetene forberedte organisasjonene utredningene og det tekniske underlaget for reservatene (herunder identifikasjon av urfolkene og forslag til avgrensning av territoriene). Det er ikke blitt opprettet noen nye reservater etter at loven om isolerte urfolk trådte i kraft i 2007.

Det kan synes som om AIDESEP gjennom søknaden til det regionale Landbruksdepartementet i Loreto i 2005 om å opprette et reservat for isolerte urfolk i Napo-Tigreområdet, har fulgt samme prosedyre som i tidligere saker. Myndighetene tok den gang ikke stilling til saken, og den er hittil heller ikke blitt behandlet av kommisjonen.

I juni 2009 fremla sekretæren for den såkalte multisektorielle kommisjon en vurdering av AIDESEPs *Estudio Técnico*. Sekretæren sendte rapporten tilbake til AIDESEP fordi studien ikke hadde fulgt de formelle og administrative prosedyrene og ikke tilfredsstilte vitenskapelige krav til metode, og konkluderte med at studien ikke ga grunnlag for å fastslå om det lever isolerte urfolk i Napo-Tigre-området.¹⁰⁶ Ombudsmannen har informert

¹⁰⁴ *Ley para la Protección de Pueblos Indígenas u Originarios en Situación de Aislamiento y en Situación de Contacto Inicial*, LEY N° 28736, available at <http://www.acnur.org/biblioteca/pdf/6757.pdf>

¹⁰⁵ Se fotnote 104 og *Decreto Supremo* No 008-2007-MIMDES.

¹⁰⁶ Comisión Multisectorial: *Caso Napo-Tigre-Curaray*. Informe Técnico No 001-ST-2009. 22 de junio de 2009.

Etikkrådet om at verken studien eller sekretærens vurdering er blitt behandlet av kommisjonen.¹⁰⁷ Både Ombudsmannen og AIDSESEP har klaget på saksbehandlingen og bedt om at saken tas opp i kommisjonen.¹⁰⁸ Rådet har skrevet til kommisjonen og bedt om informasjon i saken I sitt svar til rådet bekrefter direktøren for INDEPA saksforløpet, men skriver også at det i dagens situasjon verken kan bekreftes eller avkreftes at det finnes urfolk i frivillig isolasjon i området Napo-Tigre-Curaray. Han fremholder videre at ”vår institusjon anser det svært viktig å få verifisert realitetene i felten, men begrensede økonomiske ressurser hindrer oss i å gjennomføre slike aktiviteter.”¹⁰⁹

5.4 Annen informasjon av relevans for Etikkrådets vurdering

Rådet finner det relevant å omtale ytterligere to forhold som har betydning for rådets vurdering av saken: hvordan eksistensen av isolerte urfolk kartlegges og vurderes i Brasil, som er det landet som har mest erfaring på dette området, samt arbeidet med å utvikle retningslinjer for beskyttelse av urfolk i frivillig isolasjon i Amazonas og El Chaco i regi av sekretariatet til FNs høykommissær for menneskerettigheter.¹¹⁰

Kartlegging av ukontaktete urfolk i Brasil

Brasil er det landet som trolig har flest grupper av ukontaktete urfolk. Indianerdirektoratet i Brasil, *Fundação Nacional do Índio* (FUNAI), som er underlagt justisdepartementet, har lang erfaring med identifikasjon og beskyttelse av disse urfolkene.

FUNAI's avdeling for ukontaktete urfolk, det såkalte *Coordenação Geral de Índios Isolados*, er ansvarlig for å identifisere urfolkene, overvåke situasjonen i jungelen og iverksette tiltak for å beskytte dem. FUNAI's regionale enheter, såkalte *Frente De Proteção Etno-Ambiental*, har egne eksperter som samler inn informasjon og gjennomfører feltundersøkelser. Dette er nødvendig for å kunne vurdere om det faktisk finnes ukontaktete urfolk i et bestemt område. Rådet har kommunisert med FUNAI, og slik rådet forstår gjennomgår undersøkelsene følgende stadier:

Dersom det finnes indikasjoner på at det kan være isolerte urfolk i et område, arbeider man først med å samle inn ytterligere informasjon. Det kan for eksempel være historier, vitneutsagn, observasjoner fra lokalbefolkningen, folk som arbeider i området og andre urfolksgrupper. Denne informasjonen, som ofte har karakter av indisier, brukes for å etablere referanseområder, såkalte *Referências de Áreas de Presença de Índios Isolados e de Recente Contat*. Det finnes i dag 69 slike referanseområder i Brasil. I referanseområdene kartlegges også om det finnes umiddelbare trusler mot eventuelle isolerte urfolksgrupper, og behovet for beskyttende tiltak vurderes.

Den videre undersøkelsen i referanseområdene gjennomføres av FUNAI's egne eksperter ved de regionale enhetene.¹¹¹ De gjennomfører feltundersøkelser, herunder også overflyvninger

¹⁰⁷ Kommunikasjon med Ombudsmannen, 8.11.2010.

¹⁰⁸ AIDSESEPs brev til Sr Mayta Capac Alatriza Herrera, Presidente Ejecutivo, INDEPA, 12. oktober 2009.

¹⁰⁹ Brev fra den Multisektorielle kommisjon til Etikkrådet 4.10.2010 ”...nuestra Institución considera de suma importancia la verificación en campo de dicha realidad, empero, nuestra limitación de recursos financieros nos restringe en el cumplimiento de dicha actividad.”

¹¹⁰ Human Rights Council: *Draft Guidelines on the Protection of Indigenous peoples in voluntary isolations and in initial contact of the Amazon Basin and El Chaco*. Prepared by the Secretariat. 30 June 2009. A/HRC/ENRIO/2009/6,

¹¹¹ Det finnes 6 slike enheter, en i hver av følgende regioner: Vale do Javari, Rio Envira, Rio Guaporé, Cuminapanema, Rio Purus, og Rio Madeirinha.

for å finne spor etter ukontaktede urfolk, slik som boplasser, redskaper, fotspor eller andre tegn på deres eksistens. Alle undersøkelsene forutsetter at urfolkene ikke skal kontaktes. I tillegg til å identifisere gruppen, vurderes også størrelsen på deres leveområder. Feltundersøkelsene kan ta 2-5 år og kan være svært ressurskrevende.

Dersom feltundersøkelsen bekrefter eksistensen av urfolkene, blir det opprettet reservater. Disse reservatene skal beskytte urfolkene og deres leveområder, og andre aktiviteter tillates ikke i dette området. Det finnes i dag seks slike reservater i Brasil.

Det fremgår altså at FUNAIs prosedyrer for å bevise eksistensen av ukontaktede urfolk inneholder tre faser: en første innsamling av informasjon og etablering av referanseområder, samt trusselvurdering, feltundersøkelser og til slutt opprettelse av reservater. Det synes også som at de antropologiske undersøkelsene som er gjennomført i blokk 39, ville tilsvare første fase i denne prosedyren. Slik sett vil disse studiene bare være et utgangspunkt for videre undersøkelser av om det finnes isolerte urfolk i blokken.

Sekretariatet til FNs høykommissær for menneskerettigheter – utkast til retningslinjer for å beskytte urfolk i frivillig isolasjon

FNs generalforsamling vedtok i desember 2005 *Programme of Action for the Second International Decade of the World's Indigenous People*. Dette programmet inneholdt to spesifikke anbefalinger vedrørende urfolk i frivillig isolasjon: Å opprette en global mekanisme for å overvåke situasjonen til urfolk i frivillig isolasjon og som står i fare for å bli utryddet, og på det nasjonale plan å sikre *”that a special protection framework for indigenous peoples in voluntary isolation should be adopted and that Governments should establish special policies for ensuring the protection of indigenous peoples with small populations and at risk of extinction.”*¹¹²

I 2007 startet sekretariatet til FNs høykommissær for menneskerettigheter arbeidet med å utvikle retningslinjer for beskyttelse av urfolk i frivillig isolasjon. Hensikten med retningslinjene er å lage et rammeverk for de ulike aktørene som arbeider med ukontaktede urfolk i Sør Amerika, og de er ment å brukes som *”an instrument for better contextualizing international law with a view to protecting these peoples, given their extreme vulnerability and high risk of extinction.”* Dette arbeidet har foregått i nært samarbeid med myndighetene i syv land i Amazonas-regionen (men ikke Peru) og med deltakelse fra urfolksorganisasjoner, det sivile samfunn, bilaterale og multilaterale organisasjoner og eksperter. I 2009 ble utkast til retningslinjer forelagt FNs menneskerettighetsråds ekspertmekanisme for urfolks rettigheter. Retningslinjene skal etter planen slutføres i 2010.

Retningslinjene legger til grunn at kontakt med urfolk i frivillig isolasjon må unngås, også i forbindelse med undersøkelser om deres eksistens og leveområder. *”In no case should lack of contact be regarded as proof that such peoples are not present in a given area.”*¹¹³

Retningslinjene tar også opp retten til selvbestemmelse, som i dette tilfellet betyr respekt for disse urfolkens beslutning om å leve i isolasjon. Det innebærer at myndighetene må sette i verk tiltak *”to prevent outsiders or their actions from entering into situations that could affect or influence, either accidentally or intentionally, persons belonging to indigenous groups in isolation.”*¹¹⁴ Enhver form for kontakt som ikke er initiert av urfolkene selv, må ifølge retningslinjene anses som et brudd på menneskerettighetene; tvungen og uønsket kontakt bør

¹¹² Se fotnote 110.

¹¹³ Se fotnote 110, avsnitt 10.

¹¹⁴ Se fotnote 110, avsnitt 49.

kriminaliseres i det enkelte land, og videre: *”In this connection, bearing in mind the knowledge accumulated so far on the effects of forced contact, in certain circumstances such contact could be considered a form of the international crime of genocide.”* Det slås videre fast at myndighetene derfor må legge “føre var”-prinsippet til grunn i sin politikk for å beskytte isolerte urfolk og deres menneskerettigheter: *”They require that all actions in relation to indigenous peoples in isolation and in initial contact take a preventive approach, in view of the catastrophic consequences of delaying action until after their human rights have already been violated.”*¹¹⁵

Selv om dette utkastet til retningslinjer ikke innebærer rettslige forpliktelser for myndigheter eller andre aktører, finner rådet likevel at retningslinjene er relevante for sin vurdering av denne saken. De er blitt utviklet i samarbeid mellom myndigheter, frivillige organisasjoner og eksperter med god kunnskap i dette komplekse temaet, og dokumentet gir en grundig bakgrunn for hvorfor det er nødvendig å beskytte isolerte urfolk mot uønsket eller tvungen kontakt, samt behovet for en ”føre var”-tilnærming i arbeidet med å beskytte dem. Etter rådets oppfatning vil en ”føre var”-tilnærming være særlig relevant i en situasjon der eksistensen av isolert urfolk er sannsynlig, men ikke bevist.

6 Etikkrådets kontakt med selskapene

I løpet av utredningsperioden har Etikkrådet flere ganger hatt kontakt med partnerne i fellesforetaket.

Den 20. februar 2009 skrev rådet til Repsol med forespørsel om å få tilsendt informasjon om de pågående aktivitetene i blokk 39 og hvilke eventuelle tiltak som er gjennomført for å unngå kontakt med ukontaktede urfolk som kan være til stede i blokken. Repsol svarte rådet den 12. mars 2009. Etter ytterligere undersøkelser sendte rådet et utkast til tilrådning til Repsol og de andre deltakerne i fellesforetaket, for å gi dem anledning til å kommentere grunnlaget for rådets vurdering. Rådet fikk svar fra Repsol den 13. oktober, ConocoPhillips (som på det tidspunktet ennå var partner i fellesforetaket) den 12. oktober og Reliance Industries den 14. oktober 2009. Etter anmodning fra selskapene avholdt medlemmer av rådet og sekretariatet møte med ConocoPhillips den 12. desember 2009 og med Repsol den 14. januar 2010.

Etter møtene med selskapene besluttet rådet å gå gjennom alt materialet på nytt. På bakgrunn av dette, samt ny informasjon som rådet fikk tilgang til, fant rådet at det fortsatt var grunnlag for å tilrå utelukkelse og sendte den 14. oktober 2010 et nytt utkast til tilrådning til alle selskapene i fellesforetaket. Repsol og Reliance svarte rådet henholdsvis den 5. og 4. november 2010. ConocoPhillips meddelte rådet den 25. oktober at de hadde fullført salget av sin andel i blokken, og at de vil gå ut av fellesforetaket den 31. desember 2010. Rådet besluttet da at tilråningen ikke skulle omfatte ConocoPhillips.

Selskapenes svar

Selskapenes hovedanliggende er at det ikke finnes bevis for at det eksisterer urfolk i frivillig isolasjon innenfor blokken. Dette er fremhevet i alle brevene fra selskapene. I sitt første svar til rådet av 12. mars 2009 viser Repsol til avgjørelsen i domstolene i Loreto fra 2008 og 2009 (omtalt i avsnitt 5.2.6): *“Allegations of the presence of people living in isolation in this block have been presented by the Interethnic Association for the Development of the Peruvian Forest (AIDSESP) to the Civil Court of Maynas, and later to the Court of Loreto. Both courts*

¹¹⁵ Se fotnote 110, avsnitt 54.

have ruled that the alleged evidences do not demonstrate the existence of these communities; however, the court of Loreto demands some special measures to be taken just in case these communities could exist. We have incorporated these measures into an Anthropological Contingency Plan with clear description of functions, expertise and responsibility allocation, needed to be put in practice, and we have established specific measures to prevent any possible contacts and to minimize the risks would eventually any contact take place.”

Repsol kommenterer også Ombudsmannens forutsetning om at det finnes isolerte urfolk i blokk 39: *”The report includes the Block 39 in a table along with recognized territorial reserves like the Kugapakori Nahua, and the Murunahua. They include the Arabela and Auca (Huaorani) people as if they were uncontacted indigenous groups in Perú. The fact is that Arabela live in Perú in daily contact in the villages of Buena Vista and Flor de Coco, and the Auca (Huaorani) live in Ecuador and we do not know any references on them living in Peruvian territory.”*¹¹⁶

Mangelen på bevis er hovedpoenget i selskapenes svar til rådet i oktober 2009. Selskapene refererer til domstolenes avgjørelse (*Corte de Iquitos* og *Segundo Juzgado Civil de Maynas*) og vurderingen til den multisektorielle kommisjon. Alle disse instansene, mener selskapene, konkluderer med at det ikke er tilstrekkelige bevis for at det eksisterer isolerte urfolk i blokk 39.¹¹⁷ Repsol legger også vekt på at en arbeiders observasjon av en ukontaktet indianer ikke kunne bekreftes gjennom energidepartementets undersøkelser. Selskapet påpeker dessuten at forskere fra *Smithsonian Institution* i Washington, på oppdrag av Repsol, har gjennomført studier av biologisk mangfold langs seismikklinjene i blokk 39 uten å ha funnet spor av isolerte urfolk.

Repsol mener at selskapet har gjort sitt beste for å klargjøre om det er ukontaktede urfolk til stede i blokken. Ifølge Repsol kan de gjentatte henvisningene til personer som mener å ha sett ukontaktede urfolk eller spor av dem forklares med *”observations or sightings generations ago, which still remain in the popular imagery.”*¹¹⁸

Repsol har meddelt rådet at det ikke ser bort fra at isolerte urfolk muligens kan ha leveområder eller ferdselsruter i blokken. Selskapet mener imidlertid at sannsynligheten for dette er ekstremt liten, og at det er fullt mulig å drive en forsvarlig oljeleting i området samtidig med at menneskerettighetene respekteres, og at deres beredskapsplan vil sikre dette.¹¹⁹

I sitt svar til rådet den 5. november 2010, kritiserer Repsol at rådet i sin vurdering (se kapittel 77), legger et “føre var”-prinsipp til grunn: *”We respect the right of the Council to recommend exclusion based on that said ‘precautionary approach’ but, in doing so, you will be sending public messages of Repsol to be related with human rights violations, and that will actively inflict Repsol an unfair and unjustified reputation loss.”*

Også Reliance Industries, i sitt svar av 4. november 2010, understreker at når det ikke finnes bevis for at ukontaktede urfolk eksisterer i blokken, kan det heller ikke være snakk om brudd på deres menneskerettigheter: *” Hence, it may be a misapprehension to consider that there*

¹¹⁶ Repsols brev til Etikkrådet 13.10. 2009.

¹¹⁷ Repsols brev til Etikkrådet 13.10.2009, ConocoPhillips brev til rådet 12.10.2009 og Reliance Industries’ brev til rådet 14.10. 2009.

¹¹⁸ Repsols brev til Etikkrådet 13.10.2009.

¹¹⁹ Repsol Exploración Perú, Sucursal del Perú: *Plan de Contingencia para pueblos indígenas en aislamiento voluntario y/o no contactados*, version 02, EP.MASC.049.

exists an unacceptable risk of complicity in human rights violation as the self isolated indigenous communities do not exist in the Block area.” Reliance sier videre at selskapet avviser beskyldninger om enhver form for menneskerettighetsbrudd, ”and in the event of there being any form of evidence to show the existence of self isolated indigenous people, Reliance shall, suo moto immediately take all necessary steps and measures to protect such people, respect their decision to live in isolation and preserve their integrity and culture.”

7 Rådets vurdering

Repsol og Reliance Industries er partnere i et fellesforetak som driver oljeleting i blokk 39 i peruansk Amazonas. Rådet har vurdert hvorvidt fellesforetakets operasjoner er i strid med fondets retningslinjer for uttrekk og observasjon punkt 2.3 under kriteriet for brudd på menneskerettigheter.

Selv om Repsol er operatør for fellesforetaket, finner rådet at de øvrige partnerne er like mye involvert i virksomheten som Repsol. Partnerne har like mange representanter i styringskomiteen, og har følgelig betydelig innflytelse på virksomheten. Repsol er majoritetsseier i blokken, men trenger støtte av en av de andre partnerne for å ta beslutninger. Etter rådets oppfatning innebærer dette at alle partnerne i fellesforetaket er direkte involvert i lettevirksomheten i blokk 39.

Vedrørende eksistensen av isolerte urfolk i blokk 39

Det springende punktet i denne saken er usikkerheten om hvorvidt det lever urfolk i frivillig isolasjon i blokk 39. Informasjonen som er tilgjengelig om eksistensen av ukontaktede urfolk i blokken, er til dels motstridende og av varierende kvalitet. Mange av indisiene er basert på vitnesbyrd, som nok vil kunne oppfattes som mindre troverdige enn førstehåndsobservasjoner. Samtidig vil det alltid være en utfordring å bevise eksistensen av noen som ikke ønsker å bli sett, og som vil skjule sin tilstedeværelse. Ifølge eksperter på isolerte urfolk må vurderinger av eksistensen av slike urfolk ofte baseres på indisier. Slike indisier kan være fotspor og andre spor slik som forlatte bosettinger/leire, tilfeldige møter, historier om angrep, historier og observasjoner fortalt av andre urfolk i samme region, og isolerte urfolk som har forlatt gruppen. Innsamling av denne type informasjon synes også å være første skritt når brasilianske myndigheter starter undersøkelser for å avgjøre om isolerte urfolk er til stede i et visst område. De antropologiske undersøkelsene som er gjort, synes etter rådets vurdering å være troverdige, og indikerer at det har eksistert urfolk i frivillig isolasjon innenfor det området som omfattes av blokk 39. Det er også sannsynlig at de ukontaktede urfolkene som av og til er blitt observert innenfor blokken eller tilgrensede områder, er nomader, og at de bruker området mer som et transittområde enn til fast bosetting.

Nyere observasjoner er rapportert, men er kontroversielle. Energi- og gruve departementet i Peru har undersøkt en slik observasjon, men etter rådets vurdering synes undersøkelsen å ha et noe annet fokus enn å bekrefte om observasjonene faktisk har funnet sted. Konklusjonene om at det ikke fantes indikasjoner på ukontaktede urfolk i området blir dermed ikke overbevisende.

Flere antropologer med god kunnskap om situasjonen i Napo-Tigre-området har informert rådet om at det har vært observasjoner av spor av ukontaktede urfolk i de seneste årene, men at ikke alle er blitt rapportert. Dette synes å være tilfellet blant annet med den såkalte Daimi-rapporten (se avsnitt 5.2.1), som har vært brukt som bevis på at det ikke finnes urfolk i området, blant annet i forbindelse med de omtalte rettssakene (se avsnitt 5.2.6). Det er også

indikasjoner på at arbeidere og lokalbefolkningen har gjort observasjoner, men at disse ikke blir videreformidlet til selskapene. Ettersom letevirkosomheten gir lokale arbeidsplasser finnes det få insentiver for lokalbefolkningen eller ansatte til å rapportere om spor etter ukontaktede urfolk, dersom det medfører at virksomheten stanses. Dessuten forutsetter Repsols beredskapsplan at tre vitner må bekrefte en observasjon for at den skal rapporteres.

Når det gjelder å vurdere tilstedeværelsen av isolerte urfolk er det, etter rådets oppfatning, viktig å merke seg selve beliggenheten av blokk 39 mot grensen til Ecuador. På den ecuadorianske siden av grensen har myndighetene opprettet et reservat for å beskytte urfolkene som lever i frivillig isolasjon. Dette reservatet ligger inntil grensen mot Peru, og det er gjort observasjoner av ukontaktede urfolk svært nær grensen til Peru. Ifølge antropologer som rådet har vært i kontakt med, er det sannsynlig at urfolksgrupper har flyttet sørover og over grensen til Peru som følge av angrepene mot de ukontaktede urfolkene i den nordre delen av reservatet i Ecuador. Rådet vektlegger også at myndighetene i Ecuador har uttrykt nødvendigheten av å samarbeide med Peru for å beskytte disse urfolkene, fordi de har sine leveområder i grensetraktene. Der er ingen tvil om at isolerte urfolksgrupper krysser reservatgrensene i Ecuador. Det er for eksempel rapportert at ukontaktede urfolk er observert i oljeblokker i Ecuador utenfor reservatet.¹²⁰ Ettersom grensen mot Peru ikke er en fysisk barriere, og det faktum at disse urfolkene er nomader, finner rådet det svært sannsynlig at urfolksgrupper også kan krysse grensen mot Peru.

Rådet har merket seg at myndighetene i Peru synes å ha delte meninger om eksistensen av ukontaktede urfolk i blokk 39. Mens Helsedepartementet indikerer en mulighet for at det kan være ukontaktede urfolk i blokk 39, hevder Energi- og gruvedepartementet at det ikke har vært observasjoner som kan bekrefte disse urfolkenes eksistens i løpet av de siste ti årene. Energi- og gruvedepartementet stiller likevel krav til at selskapene som opererer i blokk 39, skal ha beredskapsplaner i områder hvor det er indisier på at det finnes ukontaktede urfolk. Energi- og gruvedepartementet avviste også Repsols miljøkonsekvensanalyser to ganger, blant annet fordi det ikke var tatt tilstrekkelige hensyn til at ukontaktede urfolk kunne finnes i området. Ombudsmannen mente allerede i 2006 at det var tilstrekkelige indikasjoner på at isolerte urfolk var til stede i blokken, og anbefalte at det burde gjøres grundigere undersøkelser av deres mulige eksistens. Denne anbefalingen er ikke blitt fulgt opp.

Når selskapene i fellesforetaket hevder at eksistensen av ukontaktede urfolk i blokken ikke er bevist, henviser de til domstolenes avgjørelser i saken som AIDSESEP reiste mot selskapene og Energi- og gruvedepartementet. Imidlertid er hovedspørsmålet som domstolene har tatt stilling til, om oljeletingen i blokk 39 og 67 kan sies å utgjøre en umiddelbar trussel mot urfolkenes menneskerettigheter. Domstolene konkluderte med at det i dette spørsmålet ikke finnes tilstrekkelige bevis for deres eksistens og derfor heller ingen umiddelbar trussel, som vil være nødvendig for å forby aktivitet i området. Basert på avgjørelsen i Høyesterett antar rådet at bare alvorlige og konkrete hendelser, slik som drapene i Ecuador, vil utgjøre en umiddelbar trussel. Dette har åpenbart ikke vært tilfellet verken i blokk 39 eller 67. Rådet konstaterer imidlertid at Høyesterett mente at undersøkelsene som var blitt gjennomført av ulike aktører, ikke har vært overbevisende i noen retning. Etter rådets oppfatning er avgjørelsen i Høyesterett mer balansert enn det selskapene hevder.

Selskapene viser i sine svar til rådet også til beslutningen i den multisektorielle kommisjon om å sende AIDSESPs *Estudio Técnico* tilbake til organisasjonen på grunn av metodemessige

¹²⁰ Proaño, José and Paola Colleoni 2008: *Taromenane Warani Nani, Presencia de Pueblos Tagaeri. Taromenane Fuera de la Zona Intangible en la Amazonia Ecuatoriana.*

svakheter og mangel på bevis som kan bekrefte at ukontaktede urfolk befinner seg i Napo-Tigre-området. Rådet er imidlertid kjent med at kommisjonen ikke har behandlet saken, og at vurderingen og beslutningen som det vises til, er gjort av kommisjonens sekretær og uten tilslutning fra kommisjonen. Kommisjonen har verken vurdert AIDSEPs studie eller fulgt opp situasjonen i området gjennom videre undersøkelser. Dette må ses i lys av at det ifølge loven er kommisjonens mandat å gjennomføre undersøkelser for å bekrefte om det finnes isolerte urfolk i et område.

Etter det rådet kan se, er det ingen av de mange aktører og utredere som står bak det materialet som rådet har hatt tilgang til, som utelukker at det kan leve urfolk i frivillig isolasjon i blokk 39. Men det er ulike vurderinger av sannsynligheten for at dette er tilfellet. Nærmere 75 prosent av peruansk Amazonas er lagt ut som letekonsesjoner for petroleum. Av disse overlapper de aller fleste med urfolks leveområder, og noen også med leveområder for isolerte urfolk. Både i blokkene 39 og 67 er det gjort lovende oljefunn, og både selskaper og myndigheter ser oljevirkosomheten som verdifull. Samtidig er det stor motstand mot regjeringens oljepolitikk, ikke minst blant urfolksorganisasjoner som ser at urfolkens leveområder og levemåter kan bli truet av oljevirkosomheten. Dette synes å ha vært et viktig element i NGOenes bestrebelser for å få opprettet Napo-Tigre reservatet for å beskytte urfolkene i området. Det er naturlig at disse ulike prioriteringene også vil påvirke aktørenes syn på hvor sannsynlig det er at det finnes ukontaktede urfolk i området.

Spørsmålet om eksistensen av ukontaktede urfolk i blokk 39 er åpenbart kontroversielt. Rådet konstaterer i den sammenheng at verken myndigheter eller selskapene har initiert uavhengige, vitenskapelige undersøkelser med det formål å få verifisert om det finnes isolerte urfolk i dette området. Grundige feltstudier, slike som for eksempel myndighetene og FUNAI gjennomfører i Brasil, mangler i dette tilfellet. Derfor kan heller ikke spørsmålet om det finnes isolerte urfolk i dette området, besvares entydig. Etter det rådet er kjent med er det ikke noe som tyder på at myndighetene eller selskapene vil initiere slike undersøkelser.

Det å tillate oljeleting i et område hvor det er indisier for at det finnes isolerte urfolk, synes etter rådets oppfatning heller ikke å være i samsvar med utkastet til retningslinjer for isolerte urfolk som sekretariatet til FNs kommissær for menneskerettigheter har utarbeidet. Retningslinjene gir tydelige anbefalinger om å legge et "føre var"-prinsipp til grunn inntil situasjonen er mer avklart på grunn av de negative konsekvensene som en kontakt med isolerte urfolk vil medføre.

Rådets oppgave er å vurdere risiko for fremtidige brudd på SPUs etiske retningslinjer. Som et ledd i dette må rådet i denne saken ta standpunkt til spørsmålet om sannsynligheten for at det finnes urfolk i frivillig isolasjon i konsesjonsområdet. Ut i fra en samlet vurdering av tilgjengelig informasjon konkluderer rådet med at det er en sannsynlighet for at det finnes urfolk som lever i frivillig isolasjon i blokk 39. Den usikkerhet som finnes, kan for en stor del skyldes at det ikke har vært gjennomført nødvendige og vitenskapelige feltundersøkelser for å avklare eksistensen av disse urfolkene. Når tilstrekkelige undersøkelser ikke er foretatt, vil Etikkrådet la dette telle i disfavør av dem som tjener på at spørsmålet ikke er blitt avklart.

Spørsmålet om menneskerettighetsbrudd

Det synes ikke å være noen vitenskapelig uenighet om at utenforståendes kontakt med isolerte urfolk fører til at nye sykdommer introduseres og at dette er en alvorlig trussel mot urfolkens eksistens. Historien har vist at slik kontakt har langsiktige og irreversible konsekvenser for hele kulturer, i tillegg til de lidelsene som familier og det enkelte mennesket utsettes for. Rådet legger vekt på at dette synes å være den viktigste årsaken til at for eksempel

Helsedepartementet i Peru fraråder en hver kontakt med isolerte urfolk, og at det brasilianske indianerdirektoratet, FUNAI, la om sin politikk med sikte på å beskytte og unngå all kontakt med urfolk som lever i frivillig isolasjon. Med de fatale og langsiktige konsekvensene en kontakt med omverdenen medfører, vil det å forårsake en slik kontakt, som dessuten er uønsket fra urfolkens side, etter rådets oppfatning innebære alvorlige krenkelser av deres menneskerettigheter. Dette er i samsvar med oppfatningen til sekretariatet til FNs kommissær for menneskerettigheter, som fastslår at tvungen eller uønsket kontakt med isolerte urfolk er et brudd på menneskerettighetene.

Medvirkning til grove eller systematiske menneskerettighetsbrudd

For å fastslå om det er en risiko for medvirkning til grove eller systematiske brudd på menneskerettighetene må det ifølge de etiske retningslinjene til SPU være en faktisk sammenheng mellom selskapets virksomhet og normbruddene. Videre må selskapet ha bidratt til normbruddene, eller hatt kunnskap om normbruddene, men unnlatt å forhindre dem, og det må være en uakseptabel risiko for at de pågående normbruddene vil fortsette i fremtiden.

Etter rådets oppfatning kan det ikke være tvil om at den letevirksomheten som Repsol og Reliance Industries gjennomfører i blokk 39 bidrar til å øke risikoen for at urfolk som måtte leve i frivillig isolasjon innenfor blokken, vil komme i kontakt med utenforstående. Rådet legger vekt på at letefasen synes å være særlig skadelig for ukontaktede urfolk. Det kan derfor ikke være tvil om at det er en sammenheng mellom selskapenes virksomhet og risikoen for at normbrudd vil finne sted.

Repsol mener at beredskapsplanen vil hindre menneskerettighetsbrudd ved en eventuell kontakt med isolerte urfolk i blokken. Rådet er klar over at beredskapsplanen er i samsvar med myndighetenes krav, men selv om planen tar sikte på å beskytte ukontaktede urfolk, vil flere av tiltakene kunne innebære at det faktisk etableres kontakt. Dette synes å være i strid med prinsippet om at all kontakt må unngås. Ifølge beredskapsplanen skal det sendes ut et etterforskningssteam inn i det området der det er observert spor av ukontaktede urfolk, og i tilfeller av visuelle observasjoner skal den personen som har ansvar for kommunikasjon med lokalbefolkningen (*the community relations supervisor*), forsøke å etablere muntlig kommunikasjon for å samle informasjon. Slike tiltak vil trolig kunne være farlige både for urfolkene og selskapets ansatte. Urfolkene vil bli utsatt for bakterier og virus som vil kunne være katastrofalt for stammen, i tillegg til at voldelige konflikter vil kunne oppstå

Rådet anser at de beredskapsplanene som Repsol har innført neppe vil være tilstrekkelig til å unngå kontakt ettersom selve tilstedeværelsen av personell utgjør den største trusselen mot urfolkene. Rådet legger vekt på at peruanske helsemyndigheter fastslår at all kontakt med urfolk i frivillig isolasjon må unngås og at utvinning av naturressurser, inklusive oljevirksomhet, er blant de aktivitetene som kan føre til at slik kontakt oppstår. Etter rådets oppfatning synes det derfor å være tilnærmet umulig å kombinere hensynet til isolerte urfolks liv og helse med oljeleting når dette foregår innenfor disse urfolkens leveområder.

Leteaktivitetene i blokk 39 er pågående. Rådet er kommet frem til at det er en sannsynlighet for at det kan finnes ukontaktede urfolk i blokken, og at det derfor også er en risiko for at det kan oppstå kontakt mellom selskapets arbeidere og urfolk i frivillig isolasjon. Ettersom skadene da vil kunne være svært alvorlige, anser Etikkrådet at SPUs fortsatte eierskap i Repsol og Reliance Industries vil innebære en uakseptabel risiko for medvirkning til grove brudd på menneskerettigheter, og anbefaler at disse selskapene utelukkes fra Statens pensjonsfond utland.

8 Tiltrådning

Etikkrådet anbefaler at Repsol YPF og Reliance Industries utelukkes fra investeringsuniverset til Statens pensjonsfond utland.